

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
TARPTAUTINĖS IR EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS INSTITUTAS

LAIMA BANIULYTĖ
EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS MAGISTRANTŪROS NUOLATINIŲ STUDIJŲ
PROGRAMA

**EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMO PRAKTIKOS DĖL EUROPOS
AREŠTO ORDERIO ANALIZĖ**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: dr. Vitalija Tamavičiūtė

Vilnius, 2013

TURINYS

ĮVADAS	3
1.EUROPOS SAJUNGOS TARYBOS PAGRINDŲ SPRENDIMO DĖL EUROPOS AREŠTO ORDERIO IR PERDAVIMO TARP VALSTYBIŲ NARIŲ TVARKOS PRIĖMIMO ISTORIJA. SKIRTUMAI TARP EKSTRADICIJOS IR EUROPOS AREŠTO ORDERIO	7
1.1. Europos arešto orderio instrumento samprata ir atsiradimo priežastys	7
1.2. Europos arešto orderio naujovės.....	9
2. EUROPOS SAJUNGOS VALSTYBIŲ NARIŲ NACIONALINIŲ TEISMŲ SPRENDIMAI DĖL EUROPOS AREŠTO ORDERIO	12
2.1. Valstybių narių nacionalinių teismų sprendimai.....	13
2.1.1. Lenkijos ir Vokietijos Konstitucinių Teismų sprendimai.....	13
2.1.2. Kipro Aukščiausiojo Teismo ir Čekijos Konstitucinio Teismo sprendimai.....	16
3. EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISMO PRAKTIKOS ANALIZĖ	17
3.1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika dėl dvigubo baudžiamumo netaikymo .	18
3.2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika dėl išimčių, susijusių su piliečių, (ne)nuolatinių gyventojų išdavimu	22
3.3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika dėl ne bis in idem principo.....	29
3.4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika dėl teisės į teisingą bylos nagrinėjimą...33	
3.5. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika, kaip taikyti Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 27 ir 28 straipsnius	38
3.6. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika dėl pereinamojo laikotarpio nuostatos .43	
IŠVADOS	46
REKOMENDACIJOS	49
LITERATŪROS SĄRAŠAS	50
SANTRAUKA	57
SUMMARY	59

IVADAS

Mokslinė problema. Nusikaltimo samprata žinoma nuo seniausių laikų. Geopolitiškai plečiantis pasauliui, didėjant valstybių skaičiui, populiacijai, nusikaltimus užkardyti pavienėse valstybėse tapo vis sunkiau. Todėl šalis sudarydavo tarpusavio pagalbos, ekstradicijos sutartis. Vienas reikšmingiausių instrumentų buvo 1957 metų Europos konvencija dėl ekstradicijos.¹ Tačiau Europos Sąjungos valstybės narės pamatė, kad ši sistema turi daug trūkumų: ilgas kaltinamojo arba įtariamojo asmens perdavimo periodas, sistema buvo sutelkta politikų rankose, neišduodami piliečiai, politiniai kaliniai. Todėl Europos Sąjungoje buvo priimtas Europos Sąjungos Tarybos pagrindų sprendimas dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos.² Įgyvendinama ši instrumentą kiekviena valstybė narė skirtingai suprato jo reglamentavimą, ypač dėl piliečių ir (ne)nuolatinių gyventojų išdavimo, ne bis in idem principo taikymo, specialiosios taisyklės, pereinamojo laikotarpio nuostatos. Todėl vis daugiau bylų pasiekė Europos Sąjungos Teisingumo Teismą. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pateikė ne vieną sprendimą dėl Europos arešto orderio. Šiuos sprendimus galima suskirstyti į šešias grupes: ne bis in idem principas, dvigubo baudžiamumo principo panaikinimas trisdešimt dviem nusikalstamoms veikoms, specialioji taisyklė, pereinamojo laikotarpio nuostata, išimtys dėl savo piliečių ir (ne)nuolatinių gyventojų perdavimo, teisė į teisingą bylos nagrinėjimą. Tačiau Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, kuris turi užtikrinti vienodą Europos Sąjungos teisės taikymą, savo praktikoje paliko nemažai spragų, kurios sudaro galimybę pažeisti teisinio tikrumo, teisėtą lūkesčių, lygybės, ne bis in idem, nediskriminavimo ir kitus principus bei vieningą Europos Sąjungos teisės taikymą.

Magistrinio darbo naujumas, aktualumas. Daug autorių yra rašę Europos arešto orderio tematika. Tokie lietuvių autoriai, kaip Gintaras Švedas³, Algimantas Čepas⁴, Raimundas Jurka⁵, Daiva Bereikienė ir Kęstutis Gudynas⁶, Žana Vašcova⁷ rašė apie Europos arešto orderį ir

¹ Europos konvencija dėl ekstradicijos. *Valstybės žinios*. 1995, Nr.34-819.

² Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

³ Švedas, G. Kai kurios asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį baudžiamajam persekiojimui teorinės ir praktinės problemos. *Teisė*. 2008, 66(1): 62–74.

⁴ Čepas, A. Europos arešto orderis: pirmieji Europos Sąjungos baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso teisės žingsniai Lietuvoje. *Teisės problemos*. 2003, 3(41): 97–113.

⁵ Jurka, R. European arrest warrant: some questions on legal interpretation and application. *Jurisprudencija*. 2011, 18(1): 327–343.

jo taikymo problematiką Lietuvoje. Užsienio autorius galime suskirstyti į tris grupes: vieni rašė apie Europos arešto orderio atsiradimo priežastis, Europos arešto orderio atsiradimo istoriją, kiti nagrinėjo atskiras problemas – kaip Europos arešto orderis pažeidžia proporcingumo, teisinio tikrumo, ne bis in idem, lygybės principus, kodėl kritikuotinas savų piliečių perdavimas pagal naująjį instrumentą, treči nagrinėjo ir analizavo pavienes bylas dėl Europos arešto orderio. Pirmai grupei galima priskirti Michael Pachta⁸, Mark Mackarel⁹, antrai – John A.E. Vervaele¹⁰, Andrew Sanger¹¹, Zsuzsanna Deen – Rascmany¹², Rob Blekxtoon¹³, trečiai - Gregory J. Mann¹⁴, Aida Torres Pérez¹⁵, Ester Herlin-Karnell¹⁶, Tony Marguery¹⁷, Samuli Miettinen¹⁸. Šis magistrinis darbas išsiskiria tuo, kad tiria Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką dėl Europos arešto orderio, kuri suskirstyta į šešias grupes, ir pateikia sistemingą Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos analizę aktualiausiais Europos arešto orderio taikymo aspektais: parodo, kaip Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika evoliucionavo, ar ši evoliucija nuosekli, kokia yra dabartinė praktika dėl tam tikrų klausimų, kokia problematika išlikusi ir kokių probleminių klausimų dėl Europos arešto orderio galima tikėtis ateityje.

Magistrinio darbo tikslas. Darbe siekiama ištirti Europos arešto orderio instrumentą, išanalizuoti, kokios Europos arešto orderio nuostatos kelia Europos Sąjungos

⁶Bereikienė, D.; Gudynas, K. Žmogaus teisių pažeidimo grėsmės taikant Europos arešto orderį. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*. Kaunas, 2012, p. 64–78.

⁷Bereikienė, D.; Vaščova, Ž. Proporciumo principo reikšmė Europos arešto orderio taikymo kontekste. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*. Kaunas, 2012, p. 79–92.

⁸Plachta, M. European Arrest Warrant: Revolution in Extradition? *European Journal of Crime, Criminal Law & Criminal Justice*. 2003, 11(2): 178–194.

⁹Mackarel, M. The European Arrest Warrant – the Early Years: Implementing and Using the Warrant. *European Journal of Crime, Criminal Law & Criminal Justice*. 2007, 15(1): 37–65.

¹⁰Vervaele, J. A. E. The transnational ne bis in idem principle in the EU Mutual recognition and equivalent protection of human rights. *Utrecht Law Review*. 2005, 1(2): 100–118.

¹¹Sanger, A. Force of Circumstance: The European Arrest Warrant and Human Rights. *Democracy and Security*. 2010, 6(1): 17–51.

¹²Deen – Racsmany, Z. Modernizing the Nationality Exception: Is the Non-extradition of Residents a Better Rule? *Nordic Journal of International Law*. 2006, 75(1): 29–61.

¹³Deen – Racsmany, Z.; Blekxtoon, R. The Decline of the Nationality Exception in European Extradition? *European Journal of Crime, Criminal Law & Criminal Justice*. 2005, 13(3): 317–363.

¹⁴Mann, G. J. The European Arrest Warrant: a Short-lived Mechanism for Extradition? *Syracuse Journal of International Law & Commerce*. 2007, 34(2): 715–740.

¹⁵Torres Pérez, A. Spanish Constitutional Court, Constitutional Dialogue on the European Arrest Warrant: The Spanish Constitutional Court Knocking on Luxembourg's Door; Spanish Constitutional Court, Order of 9 June 2011, ATC 86/2011. *European Constitutional Law Review*. 2012, 8(1): 105–127.

¹⁶Herlin-Karnell, E. European Arrest Warrant Cases and the Principles of Non-discrimination and EU Citizenship. *The Modern Law Review*. 2010, 73(5): 824–835.

¹⁷Marguery, T. EU Citizenship and European Arrest Warrant: The Same Rights for All? *International and European Environmental Law*. 2011, 27(73): 84–91.

¹⁸Miettinen, S. Onward Transfer Under the European Arrest Warrant: Is the EU Moving Towards the Free Movement of Prisoners? *New Journal of European Criminal Law*. 2013, 4(1-2): 99–119.

valstybių narių pasipriešinimą, kaip šias valstybių narių nacionalinių teismų identifikuotas problemas savo praktikoje išsprendė Europos Sąjungos Teisingumo Teismas.

Magistrinio darbo uždaviniai.

1.Pateikti Europos arešto orderio sampratą, šio instrumento atsiradimo priežastis ir skirtumus nuo ekstradicijos, išnagrinėti, kaip Europos arešto orderio naujovės buvo įgyvendintos kai kuriose valstybėse narėse.

2.Išanalizuoti atskirų Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinių teismų sprendimus, kurie identifikuoja Europos arešto orderio instrumento įgyvendinimo problemas;

3.Išanalizuoti, kaip Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinių teismų identifikuotas problemas išsprendė Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, ir pateikti pastebėjimus, rekomendacijas, išvadas.

Magistrinio darbo tyrimo objektas - Europos arešto orderio institutas, tirtas vertinant ne tik teisinį reglamentavimą, bet ir pasitelkiant aktualią šios srities teismų praktiką. Darbe nagrinėjama, kaip išplėtos ir aiškinamos Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje Europos Sąjungos Tarybos pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio nuostatos dėl dvigubo baudžiamumo principo panaikinimo trisdešimt dviem nusikalstamoms veikoms, išimčių, susijusių su piliečių, (ne)nuolatinių gyventojų išdavimu, ne bis in idem principo, sprendimo už akių, specialiosios taisyklės, vėlesnio Europos arešto orderio, pereinamojo laikotarpio nuostatos.¹⁹

Metodologija, taikoma magistriniame darbe.

Teoriniai metodai:

1.Analitinis – kritinis – juo bus atskleisti skirtumai tarp ekstradicijos ir Europos arešto orderio, analizuojami Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai;

2.Istorinis metodas – apžvelgiama, kaip kito dokumentai, reglamentuojantys asmenų perdavimą tarp valstybių; tiriama, kodėl buvo priimtas Europos Sąjungos Tarybos pagrindų sprendimas dėl Europos arešto orderio;

3.Lyginamasis metodas – nurodomi skirtumai tarp ekstradicijos ir Europos arešto orderio, tarpusavyje lyginami Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai;

¹⁹ Europos Sąjungos Tarybos pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 2 straipsnio 2 dalis, 3 straipsnio 2 punktas, 4 straipsnio 6 punktas, 5 straipsnio 1 punktas, 27 straipsnis, 28 straipsnis, 32 straipsnis.

4. Loginis metodas – bus naudojamas kylančioms problemoms atskleisti, pateikiant jų sprendimo būdus ir priemones.

Empirinis metodas – teisinių dokumentų analizė – šiuo metodu bus tiriami Europos Sąjungos, tarp jų ir Europos Sąjungos Tarybos pagrindų sprendimas dėl Europos arešto orderio, tarptautiniai, Europos Sąjungos valstybių narių nacionaliniai teisės aktai, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai bylose, susijusiose su Europos arešto orderio įgyvendinimu.

Darbo struktūra. Magistrinis darbas yra suskirstytas į keturias dalis.

Pirmoje dalyje pateikiama Europos arešto orderio instrumento samprata, atsiradimo priežastys, skirtumai nuo ekstradicijos, aptariama, kaip tam tikros Europos arešto orderio naujovės buvo įgyvendintos Europos Sąjungos valstybėse narėse, pateikiama įgyvendintų naujovių nacionalinėje teisėje kritika.

Antroje dalyje analizuojami atskirų Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinių teismų sprendimai, kurie identifikuoja Europos arešto orderio instrumento įgyvendinimo problemas.

Trečioje dalyje analizuojama, kaip Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinių teismų identifikuotas problemas išsprendė Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai yra suskirstyti į šešias grupes: ne bis in idem principas, dvigubo baudžiamumo principo panaikinimas trisdešimt dviem nusikalstamoms veikoms, specialioji taisyklė, pereinamojo laikotarpio nuostata, išimtys dėl piliečių ir (ne)nuolatinių gyventojų perdavimo, teisė į teisingą bylos nagrinėjimą. Analizuojama, kaip kito Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika dėl Europos arešto orderio, kokios spragos dar likusios, kodėl tam tikri Europos Sąjungos Teisingumo Teismo argumentai yra kritikuotini.

Ketvirtoje dalyje pateikiamos rekomendacijos ir išvados.

1. EUROPOS SAJUNGOS TARYBOS PAGRINDŲ SPRENDIMO DĖL EUROPOS AREŠTO ORDERIO IR PERDAVIMO TARP VALSTYBIŲ NARIŲ TVARKOS PRIĖMIMO ISTORIJA. SKIRTUMAI TARP EKSTRADICIJOS IR EUROPOS AREŠTO ORDERIO

1.1. Europos arešto orderio instrumento samprata ir atsiradimo priežastys

Europos arešto orderis - teisminis sprendimas, kurį išduoda valstybė narė, kad kita valstybė narė areštuotų ir perduotų prašomą perduoti asmenį, siekiant patraukti baudžiamojon atsakomybėn arba vykdyti laisvės atėmimo bausmę, arba sprendimą dėl įkalinimo.²⁰ Sprendimą reikia suprasti ne tik kaip sprendimą, kuriuo skiriama bausmė, bet ir kaip kitus sprendimus, priimamus ikiteisminio tyrimo pareigūnams, prokurorams atliekant pareigas. Šis instrumentas nėra beprecedentinis. Nuo 1957 metų Europos konvencija dėl ekstradicijos reguliavo įtariamų arba kaltinamų dėl nusikalstamos veikos padarymo asmenų perdavimą tarp valstybių narių.²¹ Tačiau Andrew Sanger aiškiai išvardinti ekstradicijos trūkumai: ilgai užtrunkantis, kartais net iki vienerių metų, įtariamų ar kaltinamų asmenų perdavimas, didelės išlaidos ekstradicijos vykdymui, politizuota sistema, piliečių ir politinių kalinių neperdavimas, skatino Europos Sąjungą rasti veiksmingesnį būdą, kaip perduoti nusikaltėlius tarp valstybių narių.²² 1995 metais buvo priimta konvencija dėl supaprastintos ekstradicijos tvarkos tarp Europos Sąjungos valstybių narių.²³ Taikant šią konvenciją įtariamo ar kaltinamo asmens perdavimas buvo galimas tik tada, kai su tuo sutikdavo vykdančioji valstybė narė ir asmuo, kurio perdavimo buvo siekiama. Abiejų šalių sutikimai buvo privalomi.²⁴ Po metų buvo priimta Europos Sąjungos konvencija dėl

²⁰Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

²¹Europos konvencija dėl ekstradicijos. *Valstybės žinios*. 1995, Nr.34-819.

²²Sanger, A., *supra* note 11, p. 28.

²³Europos Sąjungos 1995 m. kovo 30 d. konvencija dėl supaprastintos ekstradicijos tvarkos tarp Europos Sąjungos valstybių narių. [1995] OL, C78.

²⁴Konstadinides, T. The Perils of the `Europeanisation` of Extradition Procedures in the EU Mutuality, Fundamental Rights and Constitutional Quarantees. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*. 2007, 14(2): 180.

ekstradicijos tarp valstybių narių.²⁵Taigi ekstradicijos sistema, nors ir buvo priimtos naujos konvencijos, išliko politizuota, sunkiai įgyvendinama, nes buvo išlaikytos kai kurios ekstradicijos nuostatos, pavyzdžiui, neperduoti savo piliečių. Nenorą keisti pasenusią sistemą akivaizdžiai parodė ir Europos Sąjungos valstybės narės: pirmąją konvenciją ratifikavo devynios valstybės narės, o antrąją tik aštuonios.²⁶

Todėl 1999 metais Tamperėje įvyko Europos Vadovų Tarybos susitikimas, kurio metu buvo priimtos išvados.²⁷ Šiose išvadose buvo nurodyta, kaip Europos Sąjungos valstybėms narėms reikėtų bendradarbiauti tobulinant asmenų perdavimo sistemą. Tamperės išvadose buvo nustatyti tokie pagrindiniai tikslai:

1.Panaikinti iki tol galiojusį ekstradicijos reglamentavimą priimant naują dokumentą. Valstybės narės tarpusavio santykiuose turėtų naudoti naująjį instrumentą – Europos arešto orderį. Taigi Europos konvencija dėl ekstradicijos, aukščiau minėtos Europos Sąjungos konvencijos – Europos Sąjungos konvencija dėl supaprastintos ekstradicijos tarp valstybių narių, Europos Sąjungos konvencija dėl ekstradicijos tarp valstybių narių – nebetenka galios reglamentuojant asmenų perdavimą tarp Europos Sąjungos valstybių narių;

2.Sukurti Europos Sąjungos laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę;

3.Naują reglamentavimą grįsti abipusio pripažinimo principu, t.y., teismo organo galutiniai sprendimai, priimti vienoje valstybėje narėje, turėtų būti pripažinti ir kitoje;

4.Nusikalstamų veikų derinimas Europos Sąjungos lygmeniu priimant nusikalstamų veikų apibrėžimus, ypač dėl finansinių nusikaltimų, narkotikų, žmonių kontrabandos, moterų ir vaikų seksualinio išnaudojimo, kompiuterinių ir gamtos apsaugos nusikaltimų.²⁸

Dėl to 2002 metais buvo priimtas Europos Sąjungos Tarybos pagrindų sprendimas dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (toliau – Pagrindų sprendimas dėl Europos arešto orderio).²⁹Europos arešto orderio instrumentas išlaikė ekstradicijos savybes, bet taip pat įdiegė ir tokias naujoves, kaip vykdomosios valdžios įtakos pašalinimas perduodant kaltinamus ar įtariamus asmenis tarp valstybių narių, dvigubo baudžiamumo principo panaikinimas trisdešimt dviem nusikalstamoms veikoms, panaikintas draudimas perduoti savo piliečius, nustatyti griežti terminai, garantijos, specialioji taisyklė.

Taigi Europos arešto orderis nėra revoliucija teisinėje sistemoje, tai tik ekstradicijos evoliucija.

²⁵Europos Sąjungos 1996 m. spalio 23 d. konvencija dėl ekstradicijos tarp valstybių narių. [1996] OL, C313.

²⁶ Plachta, M., *supra* note 8, p. 179.

²⁷ Europos Vadovų Tarybos 1999 m. spalio 15 d.–16 d. Tamperės išvados// http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm#; prisijungimo laikas: 2013-12-05.

²⁸ *Ibid.*

²⁹Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

1.2. Europos arešto orderio naujovės

Išnagrinėjus Pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio bei šį dokumentą palyginus su ekstradicija, nustatyti tokie skirtumai:

1. Vykdamosios valdžios pašalinimas iš kaltinamų ar įtariamų asmenų perdavimo tarp valstybių narių. Pagal Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio preambulės 6 dalį, „Europos arešto orderis [...] pirmoji konkreti priemonė, įgyvendinanti abipusio pripažinimo principą, kurį Europos Vadovų Taryba pavadino teismo bendradarbiavimo „kertiniu akmeniu“.³⁰ Ekstradicijoje vykdomoji valdžia, kuri dažnai valstybėse yra vyriausybė, turėdavo didelę įtaką sprendžiant dėl asmenų perdavimo. Todėl tokia sistema buvo vadinama politizuota ir neskaidria. Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio preambulės 9 dalis nurodo vykdomosios valdžios veikimo ribą: „Centrinių valdžios institucijų vaidmuo, vykdamas Europos arešto orderį, turi apsiriboti praktine ir administracine pagalba.“³¹ Tačiau valstybėms narėms įgyvendinus naują reguliavimą savo nacionalinėje teisėje, buvo galima pastebėti šiokių tokių nukrypimų. Taip atsitiko Danijai, kuri kaip teismo instituciją įvardijo Teisingumo ministeriją. Europos Komisija savo pranešime teigė, kad tai prieštarauja Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio tikslams ir kad tai gali pakenkti abipusio pripažinimo principui. Tačiau Danija prieštaravo tokiems argumentams nurodydama, jog pagal Pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio teismo institucija, kuri išduoda arba vykdo Europos arešto orderį, yra ta institucija, kuri tai gali daryti pagal atitinkamos valstybės narės nacionalinius įstatymus. Taigi kiekviena valstybė turi teisę nuspręsti, kas yra teismo institucija. Pagal Danijos teisę teismo institucijos skirstomos į dvi grupes: teismus ir prokuratūras, kurioms taip pat priklauso ir Teisingumo ministerija. Be to, pagal Danijos baudžiamąjį kodeksą, kaltinimą tam tikrose bylose gali palaikyti tik Teisingumo ministerija.³²

Pagal Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymą dėl Europos arešto orderio išdavimo ir asmens perėmimo pagal Europos arešto orderį taisyklių patvirtinimo III dalies 12 punktą, Europos arešto orderį turi teisę

³⁰Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

³¹*Ibid.*

³²Vestergaard, J. Denmark and the implementation of the EAW Framework Decision. *The Conference "The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union"*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008, p. 50.

išduoti Generalinė prokuratūra ir Teisingumo ministerija remiantis teismo sprendimu.³³ Teisingumo ministerijos priskyrimas prie teisminės institucijos kelia nemažai diskusijų žinant, jog ministerija yra vyriausybės sudedamoji dalis, o vyriausybė yra vykdomoji valdžia.

2.Dvigubo baudžiamumo panaikinimo principas. Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 2 straipsnio 2 dalyje yra išvardintos nusikalstamos veikos, kurioms netaikomas dvigubas baudžiamumas, t.y., pakanka, kad veika yra baudžiama Europos arešto orderį išduodančioje valstybėje narėje.³⁴ Kitoms, neišvardintoms nusikalstamoms veikoms, taikomas dvigubo baudžiamumo principas, kuriuo vadovaujantis galima atsakyti vykdyti Europos arešto orderį. Pagal ekstradiciją dvigubo baudžiamumo principas buvo taikomas visoms nusikalstamoms veikoms.

Pagrindų sprendime dėl Europos arešto orderio nusikalstamų veikų įvardijimas be jų aprašymo gali sukelti dvigubo baudžiamumo principo netaikymo pažeidimą. Pavyzdžiui, pagal Danijos teisę, dalyvavimas nusikalstamame susivienijime turi būti aktyvus veiksmas, pasyvūs veiksmai nelaikomi dalyvavimu; Danija taip pat neturi savo baudžiamojoje teisėje nusikaltimo informatikai.³⁵ Vengrija³⁶, Lietuva³⁷, Slovėnija³⁸ nelaiko nusikaltimu prekybos hormoninėmis medžiagomis ir kitomis augimo skatinimo medžiagomis. Taigi tokių reguliavimų pasekmė ta, kad tam tikri Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 2 straipsnio 2 dalies punktai nebus taikomi praktiškai, nes kai kuriose valstybėse narėse tai nebus nusikalstamos veikos. Taip pat į skirtingas padėtis patekti gali ir asmenys. Pavyzdžiui, kai šalyje X yra baudžiama už prekybą hormoninėmis medžiagomis, valstybė narė Y negali tikrinti dvigubo baudžiamumo; tačiau, kai asmuo užsiima prekyba hormoninėmis medžiagomis Y valstybėje narėje, kur už tai nėra baudžiama, asmeniui niekada nebus taikoma Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 2 straipsnio 2 dalis, kiek tai susiję su prekyba hormoninėmis medžiagomis. Vadinasi, tokiu atveju asmenys atsiduria vienodose situacijose (prekyba hormoninėmis medžiagomis), bet vertinami skirtingai (vienoje valstybėje narėje asmuo bus baudžiamas, kitoje ne).

³³ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas dėl Europos arešto orderio išdavimo ir asmens perėmimo pagal Europos arešto orderį taisyklių patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2004, Nr.134-4886.

³⁴ Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

³⁵ Vestergaard, J. Denmark. *The Conference "The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union"*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 210.

³⁶ Bard, K. Hungary. *The Conference "The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union"*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 282.

³⁷ Mickevičius, D. Lithuania. *The Conference "The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union"*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 291.

³⁸ Sugman, K. Slovenian. *The Conference "The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union"*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 338.

3.Panaikintas draudimas perduoti savo piliečius. Ekstradicija buvo apsunkinta, nes valstybės atsisakydavo perduoti savo piliečius, kaltinamus ar įtariamus padarius nusikalstamą veiką. Pagal Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 6 punktą galima atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį dėl savo piliečio įkalinimo arba laisvės atėmimo, jei valstybė imasi vykdyti bausmę arba sprendimą dėl įkalinimo pagal savo vidaus teisę.³⁹ O pagal Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 5 straipsnio 3 punktą vykdančioji valstybė narė gali perduoti savo pilietį išduodančiajai valstybei narėi su sąlyga, kad atlikus baudžiamąjį persekiojimą, asmuo būtų grąžintas į vykdančiąją valstybę narę atlikti bausmės.⁴⁰

Tačiau nemažai valstybių narių piliečių perdavimą įgyvendino pagal savo supratimą. Pagal Čekijos teisę tam, kad pilietis būtų perduotas atlikti įkalinimo bausmę, jis privalo sutikti su savo perdavimu. Piliečiui nesutikus Čekija pagal savo vidaus teisę įgyvendina bausmę. Piliečio perdavimas ikiteisminiam tyrimui irgi turi vieną sąlygą, t.y., jei pilietis nenori po ikiteisminio tyrimo būti baudžiamas svetimoje valstybėje narėje, ta valstybė narė privalo pilietį perduoti atgal.⁴¹ Tokios pat nuostatos įtvirtintos ir Vengrijos⁴², Lietuvos⁴³ teisėje, tik čia nerašoma apie piliečio sutikimą ar nesutikimą. Olandija draudžia savo piliečių perdavimą, jei kitoje valstybėje narėje pilietį siekiama įkalinti; savo pilietį dėl persekiojimo perduoda tik su tokia sąlyga, kad jei bus paskirtas įkalinimas, asmuo privalo būti grąžintas į Olandiją.⁴⁴ Prancūzija Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 6 punktą į savo nacionalinę teisę perkėlė kaip privalomo Europos arešto orderio nevykdymo pagrindą.⁴⁵ Taigi bet kokių atvejų Prancūzija atsisakys perduoti savo pilietį kitai valstybei narėi.

4.Griežti terminai. Europos arešto orderis, priešingai nei ekstradicijos reikalavimas, perduodamas ne diplomatiniais keliais. Kai kaltinamo ar įtariamo asmens vieta yra žinoma, tuomet išduodančioji valstybė narė tiesiogiai kreipiasi į vykdančiąją valstybę narę. Kai asmens vieta nežinoma, tuomet naudojamos Europos teisminių tinklų. Sprendimas dėl Europos arešto vykdymo, jei asmuo sutinka, turi būti priimtas per dešimt dienų, jei nesutinka – per šešiasdešimt dienų. Išskirtiniais atvejais sprendimo priėmimą galima atidėti dar trisdešimčiai dienų. Jei

³⁹Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

⁴⁰*Ibid.*

⁴¹Kloučková, S. Problems with EAW implementation and practice in the Czech Republic. *The Conference "The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union"*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 71.

⁴²Bard, K., *supra* note 36, p. 286–287.

⁴³Mickevičius, D., *supra* note 37, p. 298.

⁴⁴Van der Wilt, H. The Netherlands. *The Conference "The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union"*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 317

⁴⁵Gay, C. The European Arrest Warrant and its Application by the Member States.// http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:MbnCFEg1wTsj:scholar.google.com/+The+European+Arrest+Warrant+and+its+application+by+the+Member+States&hl=lt&as_sdt=0,5&as_vis=1. ; prisijungimo laikas 2013-12-07.

nutariama perduoti asmenį, jis turi būti perduotas per dešimt dienų nuo sprendimo perduoti priėmimo. Išimtiniais atvejais gali būti paskirta nauja data, nuo kurios bus iš naujo skaičiuojamos dešimt dienų. Tai visiškai naujovė, kadangi seniau ekstradicijos vykdymas užtrukdavo iki metų.

5.Garantijos. Išduodančioji Europos arešto orderį valstybė narė turi garantuoti:

1.Jei teismo sprendimas, kuriuo grindžiamas Europos arešto orderis, priimtas už akių, perduodamas asmuo turi turėti teisę į to sprendimo peržiūrėjimą;

2.Jei asmeniui skirtas įkalinimas iki gyvos galvos, tai išduodančioji Europos arešto orderį valstybė narė turi garantuoti, kad toks sprendimas po tam tikro laiko bus peržiūrėtas. Dažniausiai pirmasis peržiūrėjimas atliekamas po dvidešimties metų;

6.Specialioji taisyklė. Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 27 straipsnio 1 dalis nurodo: „Kiekviena valstybė narė Tarybos Generaliniam sekretoriatui gali pranešti, kad jos santykiuose su kitomis valstybėmis narėmis, kurios yra padariusios tokį pat pranešimą, leidimas patraukti baudžiamojon atsakomybėn, nuteisimui ar įkalinimui, siekiant įvykdyti laisvės atėmimo bausmę ar sprendimą dėl įkalinimo už kitą nusikalstamą veiką, t. y., ne tą, dėl kurios asmuo yra perduotas, įvykdytą prieš jo perdavimą, yra laikomas duotu, jei kuriuo nors konkrečiu atveju vykdančioji teisminė institucija savo sprendime dėl perdavimo nenurodo kitaip.“⁴⁶ Tokį pareiškimą yra padariusi Suomija.⁴⁷

2.EUROPOS SAJUNGOS VALSTYBIŲ NARIŲ NACIONALINIŲ TEISMŲ SPRENDIMAI DĖL EUROPOS AREŠTO ORDERIO

⁴⁶Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

⁴⁷Lahti, R.; Kiriakos, S. Finland. *The Conference "The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union"*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 237.

2.1. Valstybių narių nacionalinių teismų sprendimai

Europos Sąjungos valstybės narės Pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio turėjo perkelti į savo nacionalinę teisę. Jo perkėlimui buvo taikomos tokios pat sąlygos kaip ir direktyvai, t.y., kiekviena valstybė narė pasirenka pagrindų sprendimo perkėlimo ir įgyvendinimo būdą ir formas. Svarbiausia, kad būtų pasiektas rezultatas, nurodytas Pagrindų sprendime dėl Europos arešto orderio

Kai kurioms valstybėms narėms perkėlus Pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio į nacionalinę teisę, iškilo klausimas dėl įstatymo, įgyvendinančio Pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio, atitikimo valstybės narės Konstitucijai. Valstybės narės šią problemą išsprendė dvejopai, todėl jas galima suskirstyti į dvi grupes – į tas, kurios laikėsi Europos Sąjungos teisės viršenybės ir keitė nacionalinius įstatymus Europos Sąjungos teisės naudai ar aiškino juos taip, kad jie atitiktų Europos Sąjungos teisę, ir į tas, kurios laikėsi savo šalies teisės viršenybės prieš Europos Sąjungos teisę.

2.1.1. Lenkijos ir Vokietijos Konstitucinių Teismų sprendimai

2005 metais Lenkijos Gdansko teismas kreipėsi į Konstitucinį Teismą dėl to, kad gavo iš Olandijos prašymą perduoti Lenkijos pilietį pagal Europos arešto orderį. Gdansko teismas pateikė du klausimus. Pirma, ar Europos arešto orderis skiriasi nuo ekstradicijos, ar tai yra dvi skirtingos sistemos, nes jos yra reglamentuojamos skirtinguose Baudžiamojo proceso kodekso straipsniuose. Antra, ar piliečių perdavimas pagal Europos arešto orderį neprieštarauja Lenkijos Konstitucijai, nes ji draudžia savo piliečių perdavimą kitoms valstybėms.⁴⁸

⁴⁸ Lazowski, A. Poland: Constitutional Tribunal on the Surrender of Polish Citizens under the European Arrest Warrant. Decision of 27 April 2005. *European Constitutional Law Review*. 2005, 1(3): 573.

Konstitucinis Teismas savo sprendime analizavo Europos Sąjungos trečiąjį ramstį, Pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio, nagrinėjo, kaip vystėsi ekstradicijos nuostatos ir Konstitucijos nuostata, kuri draudžia perduoti savo piliečius. Buvo pateikta įvairių institucijų nuomonių. Generalinė prokuratūra ir Seimas teigė, jog Europos arešto orderis nepažeidžia Konstitucijos. Įstatymų leidimo taryba nurodė, kad ekstradicija ir perdavimas pagal Europos arešto orderį yra du skirtingi terminai, du skirtingi teisiniai instrumentai. Tačiau Konstitucinis Teismas tokį teiginį atmetė, nors sutiko su tuo, kad tarp ekstradicijos ir Europos arešto orderio yra skirtumų, kaip antai: Europos arešto orderis panaikino dvigubo baudžiamumo reikalavimą kai kuriems nusikaltimams, įvedė teisminį bendradarbiavimą, panaikino draudimą perduoti piliečius ir politinius kalinius, tačiau, pasak Konstitucinio Teismo, tokie skirtumai kyla iš įstatyminio reglamentavimo, o Konstitucijos atžvilgiu Europos arešto orderis turi būti laikomas kaip ekstradicijos forma. Generalinė prokuratūra kartu su Įstatymų leidimo taryba toliau aiškino, kad jeigu ir Europos arešto orderis patenka į Konstitucijos nuostatą, kuri draudžia piliečių perdavimą, galima nukrypti nuo šios normos laikantis Konstitucijos 31 straipsnio 3 dalies. Pagal šio straipsnio dalį, konstitucinės teisės ir laisvės gali būti ribojamos įstatymo, jei tai svarbu demokratinės valstybės saugumui, viešajai tvarkai, sveikatai arba viešajai moralei arba kitoms žmogaus teisėms ar laisvėms. Tokie ribojimai neturėtų pažeisti teisių ir laisvių esmės. Tokių teisių ir laisvių esmė pagal Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalį, kuri draudžia perduoti savo piliečius, yra teisė į apsaugą, garantuojamą Lenkijos valstybės, ir teisė į teisingą teismo procesą. Pasak Generalinės prokuratūros ir Įstatymų leidimo tarybos, Pagrindų sprendimas dėl Europos arešto orderio minėtų teisių nepažeidžia.⁴⁹

Lenkijos Konstitucinis Teismas nusprendė panaikinti Baudžiamojo proceso kodekso normą, kuri įtvirtino Europos arešto orderio nuostatą dėl Lenkijos piliečių perdavimo. Buvo paskirtas aštuoniolikos mėnesių laikotarpis, per kurį turėjo būti įgyvendinti pakeitimai. Per tą aštuoniolikos mėnesių laikotarpį ir toliau buvo taikoma minėta Baudžiamojo proceso kodekso norma nenorint pažeisti įsipareigojimų Europos Sąjungai.⁵⁰

Vokietijoje klausimas dėl nacionalinio Europos arešto orderio įstatymo, kuris perkėlė į nacionalinę teisę Pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio, teisėtumo iškilo, kai Ispanija paprašė perduoti asmenį, turintį dvigubą Vokietijos - Sirijos pilietybę.⁵¹ Buvo kreiptasi į Federalinį Konstitucinį Teismą.

Federalinis Konstitucinis Teismas 2005 metais nusprendė, jog Europos arešto orderio įstatymas prieštarauja Vokietijos Konstitucijos 16 straipsnio 2 daliai. Pagal šį straipsnį

⁴⁹ Lazowski, A., *supra* note 48, p. 574–577.

⁵⁰ Mann, G J., *supra* note 14, p. 725–726.

⁵¹ Mackarel, M., *supra* note 9, p. 55.

Vokietijos pilietis negali būti išsiųstas iš šalies.⁵² Vokietijos piliečio perdavimas kitai valstybei prieštarauja teisėtumo principui, nes asmuo nepasitiki ir neišmano svetimos teisinės sistemos.⁵³ Todėl Europos arešto orderio įstatymas buvo pripažintas negaliojančiu, nors, pasak Konstitucinio Teismo, Pagrindų sprendimas dėl Europos arešto orderio neprieštarauja Vokietijos Konstitucijai. Taip pat Konstitucinis Teismas teigė, kad nacionaliniame įstatyme, kuris perkėlė Pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio, įžvelgė ir daugiau neatitikimų. Įstatymo leidėjas neįvertino galimybės apskusti nuosprendį dėl asmens perdavimo kitai valstybei narei.⁵⁴ Be to, nebuvo perkelta Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 7 puktas⁵⁵, pagal kurį Europos arešto orderio vykdymo galima atsisakyti, kai nusikalstamos veikos pagal vykdančiosios valstybės narės teisę laikomos įvykdytomis visai ar iš dalies vykdančiosios valstybės narės teritorijoje arba tokiai teritorijai prilyginamoje vietovėje arba yra įvykdytos už išduodančiosios valstybės narės teritorijos ribų, o vykdančiosios valstybės narės įstatymai neleidžia traukti baudžiamojon atsakomybėn už tokias nusikalstamas veikas, kurios yra įvykdytos ne jos teritorijoje.⁵⁶ Taip pat buvo pažymėta, jog nacionalinis įstatymas nenurodė asmens perdavimo atsisakymo, kai jo siekiama dėl nusikalstamos veikos, kuri jau tiriama Vokietijoje, ar dėl kurios jau priimtas nuosprendis, ar dėl kurios tyrimas buvo nutrauktas.⁵⁷

2006 metais buvo priimtas antrasis Europos arešto orderio įstatymas, pakeitęs pirmąjį.⁵⁸ Laikotarpiu tarp pirmojo Europos arešto orderio įstatymo panaikinimo ir antrojo priėmimo asmenų perdavimas tarp valstybių narių buvo vykdomas pagal ekstradicijos sistemą.⁵⁹

Skirtumas tarp Vokietijos ir Lenkijos Konstitucinių Teismų yra aiškus. Vokietijos Konstitucinis Teismas visiškai pripažino savo Konstitucijos viršenybę, net nemėgindamas ieškoti kompromiso, kad nebūtų pažeisti įsipareigojimai Europos Sąjungai. O Lenkijos Konstitucinis Teismas pasirinko Europos Sąjungos teisei palankesnę požiūrį, norėjo laikytis įsipareigojimų Europos Sąjungai. Vokietija šiuo atžvilgiu pasirinko lengvesnį kelią – kol bus priimtas antrasis nacionalinis Europos arešto orderio įstatymas, taikyti ekstradicijos sistemą, kuri Europos Sąjungos buvo labai kritikuojama.

⁵² Sinn, A.; Worner, L. The German perspective. *The Conference "The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union"*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 30.

⁵³ Fichera, M. The European Arrest Warrant and the Sovereign State: A Marriage of Convenience? *European Law Journal*. 2009, 15(1): 82–83.

⁵⁴ Sinn, A.; Worner, L., *opt. cit.*, 52, p. 29–30.

⁵⁵ Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

⁵⁶ Mackarel, M., *supra* note 9, p. 56.

⁵⁷ Mann, G J., *supra* note 14, p. 729.

⁵⁸ Sinn, A.; Worner, L., *opt. cit.*, p. 30

⁵⁹ Mackarel, M., *opt. cit.*, p. 56.

2.1.2.Kipro Aukščiausiojo Teismo ir Čekijos Konstitucinio Teismo sprendimai

Kipre klausimas dėl nacionalinio įstatymo, kuris perkėlė Pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio, atitikimo Konstitucijai kilo, kai Didžioji Britanija prašė perduoti asmenį, turintį dvigubą Didžiosios Britanijos – Kipro pilietybę. Pagal Kipro Konstitucijos 11 straipsnio 2 dalies f punktą niekam nėra atimama laisvė, išskyrus atvejus, kuriuos numato įstatymas: asmens, kuris neteisėtai bando patekti į Kiprą, areštavimas arba įkalinimas arba užsieniečio areštavimas arba įkalinimas, kai prieš jį pradėta procedūra dėl perdavimo kitai šaliai.⁶⁰

Kipro Aukščiausiajame Teisme Generalinis Atornėjus teigė, kad Europos Sąjungos teisė turi viršenybę prieš nacionalinę teisę. Taigi nacionalinis įstatymas, perkėlęs Pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio, turi būti traktuojamas kaip nepažeidžiantis Kipro Konstitucijos.⁶¹

Kipro Aukščiausiasis Teismas konstatavo, jog arešto pagrindai Konstitucijoje yra išsamūs ir į šiuos pagrindus Europos arešto orderis nepatenka. Teismas pripažino, jog nacionalinis įstatymas, perkeliantis Pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio, pažeidžia Konstituciją.⁶² 2006 metais buvo pakeista Kipro Konstitucija. Pataisa leido areštuoti ir įkalinėti Kipro piliečius turint tikslą juos perduoti Europos Sąjungos valstybėms narėms pagal Europos arešto orderį.⁶³

Čekijoje į Konstitucinį Teismą kreipėsi parlamentarų grupė. Jie siūlė panaikinti nacionalinį įstatymą, kuris perkėlė į nacionalinę teisę Pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio, kadangi pagal Čekijos Konstitucijos 14 straipsnio 4 dalį piliečiai negali būti priversti palikti savo šalies. Taip pat parlamentarai teigė, kad tiksliai neapibrėžti nusikaltimai, kurių atžvilgiu panaikintas dvigubo baudžiamumo principas. Tai pažeidžia teisėtumo principą.⁶⁴

Čekijos Konstitucinis Teismas laikėsi Europos Sąjungos viršenybės principo ir nusprendė, jog Konstitucija nėra pažeidžiama. Pasak Konstitucinio Teismo, jei asmuo naudojami privilegijomis, kurias suteikia Europos Sąjunga, jis privalo turėti ir tam tikrą atsakomybę. Be to, jei konstitucinį įstatymą galima interpretuoti palankiai arba nepalankiai Europos Sąjungos teisei,

⁶⁰Kapardis, A. The European Arrest Warrant (EAW) in Cyprus and Constitutional Concerns. *The Conference "The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union"*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 19.

⁶¹*Ibid.*

⁶²*Ibid.*

⁶³*Ibid.*, p. 21.

⁶⁴Fichera, M., *supra* note 53, p. 83.

reikia rinktis pirmą variantą.⁶⁵ Taip pat Konstitucinis Teismas teigė, jog ekstradicija ir Europos arešto orderis yra dvi skirtingos sistemos. Ekstradicijoje vyravo nepasitikėjimas kitų šalių teisinėmis sistemomis, todėl ir nebuvo perduodami savi piliečiai. Dėl dvigubo baudžiamumo Čekijos Konstitucinis Teismas nurodė trumpai: teisėtumo principas nepažeistas, nes įstatymai tarp valstybių narių suderinti, visose valstybėse narėse ginamos vienodos vertybės ir kiekviena valstybė narė vadovaujasi įstatymo viršenybės principu.⁶⁶

Palyginus Kipro ir Čekijos bei Lenkijos ir Vokietijos nacionalinių teismų sprendimus, išsiskiria du požūriai į Pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio. Kipras ir Čekija išreiškė palankumą Europos Sąjungos teisei nutardami pakeisti arba priderinti savo nacionalinius įstatymus Europos Sąjungos teisės naudai. Vokietija ir Lenkija nutarė pripažinti savo konstitucinių įstatymų viršenybę ir pakeisti savo nacionalinius įstatymus ne Europos Sąjungos naudai. Toks pasirinktas būdas visiškai paneigė Europos Sąjungos viršenybės principą.

3. EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISMO PRAKTIKOS ANALIZĖ

Nacionalinių teismų bylų gausa parodė, kad Europos arešto orderis paliko daug neatsakytų klausimų, spragų, jo taikymas ne visose situacijose yra aiškus, tiksliai apibrėžtas, todėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismą pasiekė nemažai nacionalinių teismų prejudicinių klausimų dėl Europos arešto orderio instrumento išaiškinimo. Juos išanalizavus, sprendimus būtų galima suskirstyti į šešias grupes:

1. Bylos dėl dvigubo baudžiamumo netaikymo;
2. Bylos dėl ne bis in idem principo taikymo;
3. Bylos dėl išimčių, susijusių su piliečių, (ne)nuolatinių gyventojų išdavimu;
4. Bylos dėl specialiosios taisyklės;
5. Bylos dėl pereinamojo laikotarpio nuostatos;
6. Bylos dėl teisės į teisingą bylos nagrinėjimą.

⁶⁵Bard, K. The EAW and the Hungarian Constitution. *The Conference "The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union"*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 26.

⁶⁶Fichera, M., *supra* note 53, p. 84.

3.1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika dėl dvigubo baudžiamumo netaikymo

Pirmoji byla, pasiekusi Europos Sąjungos Teisingumo Teismą, buvo *Advocaten voor de Wereld*.⁶⁷ Byla susilaukė daug dėmesio, savo nuomones pateikė net dešimt valstybių narių.⁶⁸ Susidomėjimas buvo didelis ne tik todėl, kad buvo tiriamas Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio teisėtumas, galiojimas (netiesiogiai tokį galiojimą ir teisėtumą jau anksčiau tyrė ne vienos valstybės narės nacionalinis teismas nagrinėdamas, ar nacionalinis įstatymas, perkeliantis Pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio, neprieštarauja Konstitucijai), bet ir dėl to, kad buvo nagrinėjama, ar naujovė baudžiamojoje teisėje – dvigubo baudžiamumo panaikinimas trisdešimt dviem nusikalstamoms veikoms nepažeidžia nediskriminavimo, teisėtumo ir lygybės principo, nes, kaip žinome, tarptautinės baudžiamosios teisės teorijoje pabrėžiama, jog nacionalinė baudžiamoji teisė yra tarsi valstybės suvereniteto išraiška.⁶⁹

Tiek Generalinis Advokatas, tiek Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, tirdami dvigubo baudžiamumo principo panaikinimą trisdešimt dviem nusikalstamoms veikoms, išskyrė dvi argumentavimo dalis – teisėtumas baudžiamosiose bylose, lygybės ir nediskriminavimo principai baudžiamosiose bylose. Abu priėjo išvadą, kad dvigubo baudžiamumo principo panaikinimas nepažeidžia nei teisėtumo, nei nediskriminacijos, nei lygybės principų. Savo trumpame sprendime Teisingumo Teismas nurodė, jog nusikaltimų, išvardintų Pagrindų sprendime dėl Europos arešto orderio 2 straipsnio 2 dalyje⁷⁰, apibrėžimas priklauso valstybėms narėms. Jos taip pat turi nustatyti ir bausmių ribas. Visa tai darydamos jos turi gerbti Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnyje įtvirtintas pagrindines teises ir principus.⁷¹ Be to, Teisingumo Teismo teigimu, dvigubo baudžiamumo principo panaikinimas trisdešimt dviem nusikalstamoms veikoms pateisina šių veikų ypatinga grėsmė viešajai tvarkai ir saugumui.

⁶⁷Byla C-303/05, *Advocaten voor de Wereld VZW prieš Leden van de Ministerraad* [2007] ETA I-3633.

⁶⁸Geyer, F. *European Arrest Warrant*, Court of Justice of European Communities, Judgment of 3 May 2007, Case C-303/05. *European Constitutional Law Review*. 2008, 4(1): 153.

⁶⁹Švedas, G. *Europos Sąjungos baudžiamosios teisės tendencijos ir perspektyvos. Teisė besikeičiančioje Europoje. Liber Amicorum Pranas Kūris*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008, p. 811.

⁷⁰Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

⁷¹Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos [2012] OL, C326.

Reikia sutikti su Daniel Sarmiento, administracinės teisės profesoriumi, jog trumpas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas yra liūdinantis.⁷² Juk tuo metu ne vienos Europos Sąjungos valstybės narės nacionalinis teismas buvo susidūręs su klausimu dėl nacionalinio įstatymo, kuris perkėlė Pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio, teisėtumo. Teisingumo Teismas pateikė trumpus atsakymus, mažai argumentuodamas. Žinoma, prejudiciniai klausimai skyrėsi nuo tuo metu vyravusios piliečių perdavimo problemos, kurią sprendė daugelis valstybių narių nacionalinių teismų. Tačiau vienas sąryšis yra – svarstoma, ar Europos arešto orderis pakankamai apsaugo žmogaus teises.

Kritikuotina ir tai, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas neanalizavo skirtumų tarp Europos arešto orderio ir ekstradicijos. Teisingumo Teismas nepasinaudojo ir Generalinio Advokato plačia analize dėl Europos arešto orderio ir ekstradicijos kaip dviejų skirtingų sistemų.⁷³ Išsami, argumentuota analizė būtų panaikinusi kai kurių nacionalinių teismų supratimą, jog Europos arešto orderis yra ekstradicijos forma. Pavyzdžiui, kaip jau minėta anksčiau, Lenkijos Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad Europos arešto orderis ir ekstradicija yra vienodos sistemos.⁷⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo analizė būti privedusi prie loginio sprendimo, kad jeigu Europos arešto orderis ir ekstradicija yra dvi skirtingos sistemos, kurios panašios tik savo tikslu – perduoti kitai valstybei įtariamą ar kaltinamą asmenį, vadinasi, turi būti galimas ir teisėtas piliečių perdavimas pagal Europos arešto orderį.

Nelabai norėtusi sutikti su Generalinio Advokato ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nuomone, jog Europos arešto orderis yra tik procedūrinė sistema, reglamentuojanti proceso klausimus (asmens perdavimą, suėmimą, areštą ir pan.). Kartu su prašymu perduoti asmenį perduodama ir užpildyta Europos arešto orderio forma, kurioje nurodoma, už ką baudžiamas ar siekiamas nubausti asmuo. Taigi pagal abipusio pripažinimo principą vykdančioji valstybė narė, jei nėra trūkumų, turi pripažinti ir vykdyti kaltinimą, paremtą prašančiosios valstybės narės nacionaline materialine teise. Vadinasi, Europos arešto orderis apima ne tik procesinę teisę, bet ir materialinę teisę.

Teisingumo Teismas, nagrinėdamas, ar Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 2 straipsnio 2 dalis nepažeidžia teisėtumo principo, nurodė, jog valstybėms narėms priklauso nusikalstamų veikų apibrėžimai. Toks pasisakymas yra kritikuotinas ne todėl, kad valstybės narės apibrėždamos nusikalstamas veikas nesilaikys teisėtumo principo, bet todėl, kad kiekviena valstybė narė turi savitą baudžiamąją teisę, jos skirtingai supranta saugomas vertybes

⁷²Sarmiento, D. *European Union: The European Arrest Warrant and the quest for constitutional coherence*. *International Journal of Constitutional Law*. 2008, 6(1): 177.

⁷³Byla C-303/05, *Advocaten voor de Wereld VZW prieš Leden van de Ministerraad* [2007] ETA I-3633, Generalinio Advokato Damaso Ruiz – Jarabo Colomer išvada.

⁷⁴Lazowski, A., *supra* note 48, p. 576.

ir interesus bei baudžiamumo griežtumą dėl tokių vertybių ar interesų pažeidimų. Kaip žinome, kai kur abortai priskiriami žmogžudystės arba sunkaus sužalojimo kategorijoms, o kai kur (Belgijoje, Nyderlanduose) jie yra legalūs. Paanalizuokime du Christine Janssens minimus atvejus: 1. Olandas Olandijoje Lenkijos pilietei atliko abortą; 2. Olandas išsiuntė Lenkijos pilietei instrumentus, kurie reikalingi abortui atlikti.⁷⁵ Pagal Lenkijos teisę abu atvejai baudžiami, o pagal Olandijos teisę yra toleruojami. Abiem atvejais Olandijos teismas apsaugodamas savą pilietį gali atsisakyti jį perduoti remiantis Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 7 punktu⁷⁶ (nusikalstama veika padaryta Olandijos teritorijoje). Tačiau jei bus nuspręsta asmenį perduoti, jis susidurs su Europos Žmogaus teisių konvencijos 7 straipsnio pažeidimu – nėra bausmės be įstatymo.⁷⁷ Žinant, kad Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija⁷⁸ pripažįsta Europos Žmogaus teisių konvenciją ir jos saugomas teises ir laisves, bus pažeista ir ji, nes asmuo, atlikęs abortą, žinojo, kad už tai Olandijoje nebaudžiama. Taigi primygtinis dvigubo baudžiamumo principo netaikymas numatytoms nusikalstamoms veikoms gali pažeisti balansą tarp teisingumo, saugumo, žmogaus teisių ir laisvių.

Be to, dėl skirtingo bausmės dydžio nustatymo asmenys gali atsidurti nevienodose padėtyse. Jei nusikalstama veika atitiks Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 2 straipsnio 2 dalį tiek pagal kategoriją, tiek pagal bausmės dydį, baudžiant už šią nusikalstamą veiką nebus tikrinamas dvigubas baudžiamumas. Jei nusikalstama veika pateks į Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 2 straipsnio 2 dalį, bet jos bausmės dydis bus mažesnis nei numatytas minėtame straipsnyje, bus tikrinamas nusikalstamos veikos dvigubas baudžiamumas ir asmuo tarsi pateks į saugesnę padėtį. Asmenų atsidūrimo skirtingose situacijose nebūtų galima objektyviai pateisinti, nes nusikalstamos veikos yra vienodos ir jos vienodai pažeidžia viešąją tvarką ir saugumą.

Reikia sutikti su teisės mokslininke Elke Cloots, jog Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pasisakymas dėl proporcingumo principo taikymo yra silpnas, nes aiškiai ir tiksliai netyrė šio principo tinkamumo, būtinumo.⁷⁹ Be to, kyla klausimas dėl diskriminacijos pateisinimo viešosios tvarkos ir saugumo pagrindais. Ar Teisingumo Teismas taip argumentavo turėdamas omenyje, jog nusikalstamos veikos ypač paveikia prašančiosios valstybės narės viešąją tvarką ir saugumą? Ar Europos Sąjungos? Europos Sąjungos Teisingumo Teismas byloje

⁷⁵Janssens, C. CASE C-303/05, *Advocaten voor de Wereld VZW v. Leden van de Ministerraad*. *The Columbia Journal of European Law*. 2007-2008, 14(1): 179.

⁷⁶Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

⁷⁷Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (adopted 4 November 1950, entered into force 3 September 1953). ETS 5; 213 UNTS 221 (ECHR).

⁷⁸Europos Sąjungos 2007 m. gruodžio 14 d. pagrindinių teisių chartija. [2007] OL, C303.

⁷⁹Cloots, E. Germs of Pluralist Judicial Adjudication: *Advocaten voor de Wereld* and Other References from the Belgian Constitutional Court. *Common Market Law Review*. 2010, 47(3): 660

Yvonne van Duyn prieš Home Office⁸⁰ yra konstatavęs: „viešosios tvarkos terminas turėtų būti interpretuojamas griežtai, taip, kad jo apimtį nustatytų valstybė narė, bet kontroliuojama Bendrijos institucijų.“⁸¹ Vadinasi, viešoji tvarka ir saugumas suprantami kaip valstybės narės koncepcija. Tuomet reikėtų iširti valstybių narių politiką ir nuspręsti, ar tam tikros nusikalstamos veikos, minimos Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 2 straipsnio 2 dalyje, kelia ypatingą grėsmę saugumui ir viešajai tvarkai. Jei dauguma valstybių narių už tam tikras nusikalstamas veikas, pavyzdžiui, abortus, nebaudžia, tai kyla klausimas, ar toks nusikaltimas turėtų būti sąrašė.⁸² Taip pat, magistrinio darbo autorės nuomone, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas teigimas, jog dvigubo baudžiamumo principo panaikinimas trisdešimt dviem nusikalstamoms veikoms yra objektyviai pateisinamas dėl šių nusikalstamų veikų ypatingos grėsmės viešajai tvarkai ir saugumui, yra kritikuotinas. Vieningo apibrėžimo, kas yra viešoji tvarka, saugumas, nėra. Dažniausiai viešoji tvarka nurodoma kaip apimanti pagrindinius principus, kuriais grindžiama valstybės teisinė sistema, valstybės ir visuomenės funkcionavimas.⁸³ Visos nusikalstamos veikos stipriai kenkia valstybės teisei sistemai. Be to, jei panagrinėtume Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XV skyrių – „Nusikaltimai žmoniškumui ir karo nusikaltimai“, XVI – „Nusikaltimai Lietuvos valstybės nepriklausomybei, teritorijos vientisumui ir konstitucinei santvarkai“,⁸⁴ turbūt nekiltų abejonių, jog šiuose skyriuose išvardinti nusikaltimai ypač kenkia viešajai tvarkai, saugumui, tačiau jų nerandame tarp trisdešimt dviejų nusikalstamų veikų.

Tikėtina, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas dar turės pateikti ne vieną sprendimą dėl dvigubo baudžiamumo principo panaikinimo, kuomet į jį kreipsis valstybė narė, atsidūrusi kryžkelėje – nusikalstama veika išduodančiojoje valstybėje narėje pateks į trisdešimt dviejų nusikalstamų veikų sąrašą, tačiau tokia veika nebus laikoma nusikalstama vykdančiojoje valstybėje narėje. Taigi gali kilti dilema, ar pažeisti žmogaus teises, ar Europos arešto orderio instrumentą. Be to, reikėtų rimtai pagalvoti apie dvigubo baudžiamumo principo taikymą visoms veikoms, žinant, jog baudžiamoji teisė yra išimtinai valstybės narės reikalas, arba bent jau minimaliai aprašyti, nurodyti gaires, požymius, sudėtį nusikalstamų veikų, įtvirtintų Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 2 straipsnio 2 dalyje, Europos Sąjungos lygmeniu.

Galima nurodyti ir teigiamą Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimo aspektą. Teisingumo Teismas paminėjo Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją. Nors tuo

⁸⁰ Case 41/74, *Van Duyn prieš Home Office*[1974] ECR 1337.

⁸¹ Vėgėlė, I. *Europos Sąjungos teisė. Vidaus rinkos laisvės, konkurencija ir teisės derinimas*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2011, p. 219.

⁸² Janssens, C., *supra* note 75, p. 180-181

⁸³ Mikelėnas, V., *et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001, p. 92.

⁸⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr.89-2741.

metu ji nebuvo privaloma, Teisingumo Teismas laikėsi kitokio požiūrio nei ankstesnėse bylose ir nieko neužsiminė apie jos neprivalomumą ar neįpareigojantį pobūdį. Taigi valstybės narės statomos į dar griežtesnius rėmus, tai garantuoja efektyvesnę, geresnę asmenų teisių apsaugą.

3.2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika dėl išimčių, susijusių su piliečių, (ne)nuolatinių gyventojų išdavimu

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika dėl išimčių, susijusių su piliečių, valstybėje narėje esančių ar gyvenančių asmenų, dėl kurių išduotas Europos arešto orderis, yra bene gausiausia. Tokia gausa nestebina žinant, kad daugelis valstybių narių išlaikė ekstradicijos nuostatą dėl savo piliečių neperdavimo.

Pirmoji byla, pasiekusi Europos Sąjungos Teisingumo Teismą, buvo *Kozłowski* byla.⁸⁵ Kuo ši byla tokia reikšminga? Kaip žinome, Europos arešto orderis remiasi abipusio pripažinimo principu. Remiantis šiuo principu valstybės narės teisminės institucijos priimtas sprendimas galioja kitoje valstybėje narėje ir toks sprendimas turi būti vykdomas kaip ir nacionalinės teisminės institucijos sprendimas. Tačiau Pagrindų sprendimas dėl Europos arešto orderio nurodo išimtis iš bendros taisyklės, kitaip tariant, kada valstybė narė gali nevykdyti Europos arešto orderio. Tokių išimčių išaiškinimas yra labai svarbus, nes išimtyms leidžia nukrypti nuo Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio. Taigi labai svarbu užtikrinti vienodą išimčių taikymo pagrindą, kad nebūtų pažeista Europos Sąjungos teisė ar palikta piktnaudžiavimo galimybė.

Kozłowski byloje Teisingumo Teismas aiškino Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 6 punktą, kuris konstatuoja, kad galima atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, „jei Europos arešto orderis yra išduotas, siekiant įvykdyti laisvės atėmimo bausmę arba sprendimą dėl įkalinimo, kai prašomas perduoti asmuo yra vykdančiojoje valstybėje arba yra jos pilietis ar gyventojas, ir toji valstybė imasi vykdyti bausmę arba sprendimą dėl įkalinimo

⁸⁵ Byla C-66/08, *Szymon Kozłowski* [2008] ETA I-6041.

pagal savo vidaus teisę“.⁸⁶ Taigi Teisingumo Teismas buvo įpareigotas išaiškinti, ką reiškia „gyvenimo“ ir „buvimo“ sąvokos. Teisingumo Teismas nurodė, jog sąvoką „gyventojas“ reikia aiškinti kaip asmenį, kuris valstybėje narėje įgijo faktinę gyvenamąją vietą, o asmuo patenka į kategoriją „yra“ tuomet, kai jis įgijo ryšius, panašius į tuos, kurie įgyjami esant gyventoju. Ryšius su valstybe apibrėžia buvimo joje laikotarpis, ekonominiai ryšiai su valstybe, šeimos ryšiai, kultūrinė, socialinė integracija. Tačiau svarbiausia, Teisingumo Teismas konstatavo, jog norint taikyti Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 6 punktą svarbu atsižvelgti į integracijos (socializacijos) lygį, t.y., ar asmuo pakankamai įsiliejęs į visuomenę, kad jam atlikti bausmę geriausia būtų vykdančiojoje valstybėje narėje.

Piliečių, vykdančiojoje valstybėje narėje esančių ir gyvenančių asmenų perdavimas pagal Pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio išliko aktuali problema net ir po Kozłowski bylos. Tokios problemos buvimas nestebina, nes Kozłowski byloje Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nepasisakė dėl nediskriminacijos, Europos Sąjungos pilietybės principų. Taigi Teisingumo Teismo didžioji kolegija Dominic Wolzenburg⁸⁷, I. B.⁸⁸, Lopes DaSilva Jorge⁸⁹ bylose turėjo galimybę dar kartą išsakyti savo poziciją dėl opių klausimų: valstybės narės diskrecijos įgyvendinat Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 6 punktą, piliečių ir (ne)nuolatinių gyventojų išdavimo, Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 5 straipsnio 3 punkto („Kai asmuo, kurio atžvilgiu yra išduotas Europos arešto orderis, siekiant jį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, yra vykdančiosios valstybės narės pilietis arba gyventojas, perdavimui gali būti taikomas reikalavimas, kad apklausus asmenį, jis būtų grąžintas vykdančiajai valstybei narei ir ten atliktą išduodančiojoje valstybėje narėje jam priimtą laisvės atėmimo bausmę arba įvykdytą sprendimą dėl įkalinimo.“)⁹⁰ ir 4 straipsnio 6 punkto skirtumus ir tokiu būdu ateityje užkirsti kelią kilti analogiškiems klausimams.

Dominic Wolzenburg byloje buvo nagrinėjamas Nyderlandų įstatymas, kuriuo remiantis visada atsisakoma išduoti savo piliečius, o kitų valstybių narių piliečių neišdavimas galimas tik tada, jei jie Olandijoje nepertraukiamai gyveno penkerius metus ir turi administracinę leidimą gyventi. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas konstatavo, jog penkerių metų nepertraukiamo gyvenimo reikalavimas neprieštarauja Europos Sąjungos pilietybės ir nediskriminacijos principams, nes toks pragyvenimo laikotarpis parodo pakankamą asmens

⁸⁶Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

⁸⁷ Byla C-123/08, *Dominic Wolzenburg* [2009] ETA I-9621.

⁸⁸ Byla C-306/09, *I.B.* [2010] ETA I-10341.

⁸⁹ Byla C-42/11, *João Pedro Lopes Da Silva Jorge* [2012] OL, C103.

⁹⁰Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

integraciją visuomenėje, kurioje jis gyvena, tačiau administracinio leidimo gyventi reikalavimas yra nepagrįstas.

I.B. byloje susiklostė situacija, kait išduodančioji valstybė narė prašė vykdančiosios valstybės narės perduoti asmenį, kuriam buvo norima įvykdyti jau priimtą sprendimą in absentia. Asmeniui buvo pažadėta, jog sprendimas bus peržiūrėtas. Todėl kilo klausimas, kokį straipsnį reikėtų taikyti šio asmens atžvilgiu: ar Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 6 punktą, ar 5 straipsnio 3 punktą, kadangi prašomas asmuo buvo pakankamai integravęsis vykdančiojoje valstybėje narėje. Teisingumo Teismas pripažino, jog bylos peržiūrėjimą reikia traktuoti kaip baudžiamąjį persekiojimą, todėl tokio asmens atžvilgiu reikia taikyti Europos Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 5 straipsnio 3 punktą.

Lopes Da Silva Jorge byloje buvo nagrinėjamas Prancūzijos įstatymas, kuris perkėlė Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 6 punktą. Pagal nacionalinį įstatymą piliečiai niekada neperduodami, o kiti asmenys, gyvenantys arba esantys Prancūzijoje, visada perduodami prašančiajai valstybei narei. Teisingumo Teismas pakartojo savo praktiką, jog asmenų perdavimas gali būti siejamas su tam tikru pragyvenimo laikotarpio valstybėje narėje reikalavimu. Taip pat pakartojo, jog reikia atsižvelgti į asmens ryšį su visuomene/valstybe pagal minėtus kriterijus Kozłowski byloje bei nepamiršti, jog Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 6 punktas taikomas asmenims, kurie yra integravęsi vykdančiojoje valstybėje narėje. Taigi toks Prancūzijos įstatymas yra diskriminuojantis.

Gausi Teisingumo Teismo praktika paliko nemažai kritikuotinų aspektų.

Visų pirma kyla klausimų aiškinant Teisingumo Teismo nurodytus kriterijus – šeimos ryšiai, buvimo trukmė, ekonominiai ryšiai. Šeimos ryšiai turbūt kelia mažiausiai klausimų, nes jie aprašyti 2004/38/EB direktyvoje, kuri yra kodifikuota Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika.⁹¹ Direktyvoje prie šeimos narių priskiriami sutuoktiniai, partnerystės sutartį sudarę asmenys, jei tokia sutartis prilyginama santuokai, šeimos ryšių nutraukimas (skyrybos, santuokos anuliavimas, partnerystės nutraukimas) neturi įtakos šeimos ryšių stiprumui. Tačiau kaip reiktų suprasti ekonominius ryšius? Kaip palyginti ekonominius ryšius, kai, pavyzdžiui, verslininkas plėtoja verslą keliose valstybėse narėse, bet tik vienoje iš jų turi savo kontorą, su situacija, kai asmuo laikinai dirba valstybėje narėje?⁹² Kaip įvertinti buvimo trukmę valstybėje narėje, jei asmuo nėra priskiriamas nuolatiniam gyventojui? Galiausiai kyla klausimas, kuris kriterijus yra lemiamas arba turintis viršenybę kitų kriterijų atžvilgiu, vertinant,

⁹¹Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 29 d. direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB [2004] OL, L158/77.

⁹²Fichera, M. Case C-66/08, Proceedings concerning Szymon Kozłowski, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 17 July 2008, nyr. *Common Market Law Review*. 2009, 46(1):250.

ar asmuo yra pakankamai integravęsis valstybėje narėje. Be to, Teisingumo Teismas nurodė, jog asmens nuolatiniai nusikaltimai vykdančiojoje valstybėje narėje nepaneigia, jog asmuo joje yra, bet gali daryti įtakos nustatant, ar asmeniui, dėl kurio išduotas Europos arešto orderis, bausmę geriau atlikti vykdančiojoje valstybėje narėje, ar jį perduoti prašančiajai valstybei narei. Taigi kyla klausimas, kokio lygio nusikaltimai turi būti atliekami, jog asmenį būtų nuspręsta perduoti. Pagal 2004/38/EB direktyvą asmenys iš valstybės narės gali būti išsiunčiami remiantis viešojo intereso pagrindais. Prieš asmenį išsiunčiant turi būti atsižvelgta į gyvenimo trukmę, amžių, sveikatos būklę, šeimyninę, ekonominę padėtį, socialinę ir kultūrinę integraciją.⁹³ Tsakouridis byloje Europos Sąjungos Teisingumo Teismas konstatavo, kad „siekiant įvertinti, ar numatyta priemonė proporcinga teisėtam siekiamam tikslui, nagrinėjamu atveju – visuomenės saugumo apsaugai, be kita ko, reikia atsižvelgti į padaryto pažeidimo pobūdį ir sunkumą, į suinteresuotojo asmens gyvenimo priimančiojoje valstybėje narėje trukmę, į nuo pažeidimo padarymo praėjusį laikotarpį bei suinteresuotojo asmens elgesį šiuo laikotarpiu ir į jo socialinių, kultūrinių bei šeiminių ryšių su priimančiaja valstybe nare stiprumą. Sąjungos piliečio, kuris priimančiojoje valstybėje narėje teisėtai praleido didelę dalį vaikystės ar jaunystės arba visą vaikystę ar jaunystę, atveju, siekiant pateisinti išsiuntimo iš šalies priemonę, turi būti pateiktos labai rimtos priežastys.“⁹⁴ O P.I. byloje– kad „Išsiuntimo priemonė taikoma atsižvelgiant į tai, ar atitinkamo asmens elgesys kelia tikrą ir pakankamai rimtą pavojų, pažeidžiantį vieną iš pagrindinių visuomenės ar priimančiosios valstybės narės interesų, o šis teiginys iš esmės reiškia, kad yra tikimybė, jog atitinkamas asmuo taip elgsis ateityje.“⁹⁵ Taigi iš šių Teisingumo Teismo sprendimų galima daryti išvadą, kad asmuo pagal Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 6 punktą turėtų būti perduotas prašančiajai valstybei narei, jei asmens integracijos vykdančiojoje valstybėje negalima pateisinti dėl to, kad asmens nusikaltimai kelia pakankamai rimtą pavojų visuomenei. Bet vėlgi tai yra palikta valstybės narės diskrecijai.

Taigi neišsamus Europos Sąjungos Teisingumo Teismo aiškinimas palieka kategorijos „yra“ vertinimą, kuris gali būti per platus arba per siauras, kiekvienai valstybei narei.

Stebėtinas Teisingumo Teismo teigimas, jog valstybės narės „gali apriboti situacijas, kurios leistų vykdančiajai valstybei narei atsisakyti perduoti asmenį“⁹⁶ ir kad penkerių metų pragyvenimo laikotarpis parodo pakankamą integraciją visuomenėje. Reikia pažymėti, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas Tsakouridis byloje konstatavo, kad dešimties metų

⁹³ Išsiuntimą reglamentuoja Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 29 d. direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, kuri iš dallies keičia Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB [2004] OL, L158/77, 28 – 33 straipsniai.

⁹⁴ Byla C-145/09, *Badeno -Viurtembergo federalinėžemė prieš Panagiotis Tsakouridis*[2010] ETA I-11979, punktas 53.

⁹⁵ Byla C-348/09, *P. I. prieš Oberbürgermeisterin der Stadt Remscheid* [2012] OL C282, punktas 34.

⁹⁶ Byla C-42/11, *João Pedro Lopes Da Silva Jorge* [2012] OL, C103, punktas 34.

pragyvenimo laikotarpis nėra absoliuti didesnės apsaugos nuo išsiuntimo suteikimo garantija, kadangi byloje buvo aptariamoms aplinkybėms, susijusios su dažnu asmens išvykimu, ir todėl galima prielaida, kad asmuo integruojasi ir interesų centras yra ne ta valstybė narė, kurioje jis išgyveno dešimt metų.⁹⁷ Pagal *Lassal* byla asmens išvykimas iš valstybės narės ilgesniam laikui nei nurodyta 2004/38/EB direktyvos 16 straipsnio 4 dalyje („Įgyta nuolatinio gyvenimo šalyje teisė gali būti prarasta tik išvykus iš priimančiosios valstybės narės ilgesniam kaip dveji metai iš eilės laikotarpiui.“)⁹⁸ parodo, jog asmuo ryšiai su valstybe nare nebėra tvirti, todėl prarandama teisė į nuolatinio gyvenimo teisę.⁹⁹ Tai kelia abejonių, jog tokiu atveju asmens integracija nebus pateisinta pagal Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 6 punktą. Juk ir išvykdamas ilgesniam laikotarpiui nei leidžiama asmuo gali būti sukūręs vykdančiojoje valstybėje narėje šeimą, turėti verslą, nuolatinius namus, gerai mokėti valstybinę kalbą ir pan. Galimas ir priešingas variantas, kai penkerius metus vykdančiojoje valstybėje narėje pragyvenęs asmuo nemokės valstybinės kalbos, neturės jokių šeimos ryšių, jokio darbo, todėl tokio asmens integracija būtų sunkiai pateisinama. Taigi vykdančiosioms valstybėms narėms palikta galimybė apriboti situacijas, kai galima atsisakyti perduoti asmenį, gali sukurti skirtingą Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 6 punkto taikymo praktiką. Tai pakenks abipusio pripažinimo principui, nes neprivalomas Europos arešto orderio nevykdymo pagrindas tampa privalomu, kadangi asmuo, atitinkantis vykdančiosios valstybės narės nustatytus reikalavimus, automatiškai bus neperduodamas neatsižvelgiant į tai, ar asmuo yra pakankamai integruojantis vykdančiojoje valstybėje narėje. Kitaip tariant, jei asmuo atitiks vykdančiosios valstybės narės keliamus reikalavimus, bus preziumuojama, kad asmuo yra pakankamai integruojantis vykdančiojoje valstybėje narėje. Kita vertus, penkerių metų pragyvenimo laikotarpio reikalavimo pateisinimą galime kildinti iš *Förster* bylos.¹⁰⁰ Byloje buvo nurodyta, jog valstybė narė gali reikalauti, kad studentas būtų joje pragyvenęs penkerius metus norėdamas gauti studento pašalpą, nes penkeri metai parodo pakankamą integraciją valstybėje narėje, o studentų pašalpos nemažai kainuoja valstybės narės mokesčių mokėtojams.

Keblumų kelia ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo teiginys, jog savo piliečių šimtaprocentinis neperdavimas yra pateisinamas dėl akivaizdžios integracijos jų pilietybės šalyje. Visų pirma tai akivaizdžiai prieštarauja Pagrindų sprendime dėl Europos arešto orderio įtvirtintiems tikslams. Vienas iš jų yra pakeisti ekstradicijos sistemą, kuri draudė savų piliečių

⁹⁷ Byla C-145/09, *Badeno -Viurtembergo federalinėžemė prieš Panagiotis Tsakouridis* [2010] ETA I-11979.

⁹⁸ Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 29 d. direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB [2004] OL L158/77.

⁹⁹ Byla C-162/09, *Secretary of State for Work and Pensions prieš Taous Lassal* [2010] ETA I-9217, punktas 55.

¹⁰⁰ Byla C-158/07, *Jacqueline Förster prieš Hoofddirectie van de Informatie Beheer Groep* [2008] ETA I-8507.

perdavimą. Be to, reikia sutikti su Generalinio Advokato nuomone Dominic Wolzenburg byloje, kur jis teigia, jog pilietybės buvimas nebūtinai parodo asmens pakankamą integraciją pilietybės valstybėje.¹⁰¹ Juk galimos situacijos, kai asmuo, turintis vienos valstybės narės pilietybę, visą gyvenimą gyvena kitoje valstybėje narėje, čia vykdo ekonominę veiklą, turi sukūręs šeimą, čia yra jo socialinis, kultūrinis interesų centras. Be to, keblumų kiltų dėl asmens perdavimo, kai jis turi dvi pilietybes. Tokiu atveju reikėtų nustatyti, kurioje valstybėje narėje asmuo yra labiau įsiliejęs į visuomenę. Toks Teisingumo Teismo sprendimas suponuoja, jog jis palaiko kai kurių nacionalinių teismų sprendimus dėl piliečių neperdavimo. Taip pat tokį Teisingumo Teismo sprendimą galima kildinti iš Hadadi bylos, kur buvo nagrinėjama, į kurį teismą turi kreiptis asmuo, turintis dvigubą pilietybę, norintis nutraukti santuoką.¹⁰² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas konstatavo, jog jau vien pilietybės turėjimas leidžia kreiptis į bet kurį pilietybės valstybės teismą. Tačiau tokį Teisingumo Teismo sprendimą galima pateisinti dėl to, jog nuostatos dėl laisvo asmenų judėjimo turėtų būti interpretuojamos plačiau, kad nebūtų pažeistos asmens judėjimo teisė. Tačiau toks platus pilietybės instituto interpretavimas Europos arešto orderio instrumente turėtų būti žymiai siauresnis.¹⁰³ Be to, konstatavimas, jog vien pilietybės buvimas parodo pakankamą integracijos buvimą, gali privesti prie piktnaudžiavimo. Asmuo, turintis vienos valstybės narės pilietybę, bet visą laiką gyvenęs kitoje valstybėje narėje, gali būti linkęs pasinaudoti palankesniais pilietybės valstybės įstatymais jį baudžiant, nors tokio asmens su pilietybės valstybe praktiškai niekas nesieja ir jo integracijos lygis yra žymiai didesnis valstybėje narėje, kurioje jis gyvena.

Beje, bausmės vykdymo perėmimas vykdančiojoje valstybėje narėje pagal vidaus teisę gali privesti prie kurioziškų situacijų. Pavyzdžiui, valstybė A gauna Europos arešto orderį iš valstybės B dėl asmens, kuris yra valstybės A pilietis, joje gyvenantis ar esantis asmuo. Europos arešto orderis išduotas dėl bausmės įvykdymo, nes asmuo buvo apkaltintas atlikęs eutanaziją, kuri patenka į Pagrindų sprendimo 2 straipsnio 2 dalį¹⁰⁴ ir šios veikos dvigubas baudžiamumas netikrinamas. Pagal Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 6 punktą vykdančioji valstybė nusprendžia neperduoti asmens ir vykdyti bausmę pagal savo vidaus teisę. Problema iškyla, kai vykdančioji valstybė supranta, kad eutanazija nėra nusikalstama veika pagal jos teisę. Taigi atsiranda galimybė, kad asmuo liks nenubaustas arba bus pažeistas Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 6 punktas, nes asmuo bus akivaizdžiai integravęsis visuomenėje, tačiau bus perduotas prašančiajai valstybei narei. Dar galimas

¹⁰¹Byla C-123/08, *Dominic Wolzenburg* [2009] ETA I-9621, Generalinio Advokato Yves Bot išvada.

¹⁰²Byla C-168/08, *Laszlo Hadadi (Hadady) prieš Csilla Marta Mesko, épouse Hadadi (Hadady)* [2009] ETA I-6871.

¹⁰³Jassens, C. Case –123/08, *Dominic Wolzenburg*, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 6 October 2009, not yet reported. *Common Market Law Review*. 2010, 47(3): 845.

¹⁰⁴Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

variantas, jog asmuo bus baudžiamas pagal kitą pagrindą, pavyzdžiui, žmogžudystė arba padėjimas nusižudyti. Tokiu atveju bus pažeistas baudžiamumo teisėtumo principas.

Sveikintina, jog Europos Sąjungos Teisingumo Teismas aiškiai padarė skirtumą tarp Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 ir 3 straipsnių (pirmame straipsnyje nurodomi Europos arešto orderio neprivalomo nevykdymo pagrindai, o antrame privalomo nevykdymo pagrindai)¹⁰⁵ ir nurodė, jog 4 straipsnyje nurodyti pagrindai nepatenka į Europos arešto orderio privalomo nevykdymo pagrindą. Tokiu būdu valstybės narės, kurios perkėlė 4 straipsnį kaip privalomą Europos arešto orderio nevykdymo pagrindą, pavyzdžiui, Malta¹⁰⁶, bus priverstos savo nacionalinę teisę aiškinti taip, kad ji atitiktų Pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio. Tačiau kelia neaiškumų Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 6 punkto ir 5 straipsnio 3 punkto skirtumai. Abu straipsnių punktai taikomi asmenims, kurie yra integravęsi vykdančiojoje valstybėje narėje. Todėl nesuprantama, kodėl Europos Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 6 punkte nurodytos kategorijos – „pilietis“, „yra“, „gyventojas“, o 5 straipsnio 3 punkte tik „pilietis“ ir „gyventojas“. Kaip nurodo Massimo Fichera, toks skirtumas galimas dėl to, kad po baudžiamojo persekiojimo, kai gyventojas ar pilietis yra gražinamas į vykdančiąją valstybę narę, vykdančioji valstybė narė patiria nemažas finansines išlaidas, todėl asmenų, kurie turi silpnus ryšius su vykdančiąja valstybe narė, gražinimas yra nereikalingas.¹⁰⁷ Tačiau kyla neaiškumų, kodėl asmuo, kuris yra vykdančiojoje valstybėje narėje pagal Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 6 punktą, gali būti pakankamai integravęsis šioje valstybėje, bet toks asmuo negali būti integravęsis vykdančiojoje valstybėje narėje pagal Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 5 straipsnio 3 punktą.

Taigi laikui bėgant Europos Sąjungos Teisingumo Teismą gali pasiekti nauji prašymai, kad būtų aiškiau ir konkrečiau išaiškinti kategoriją „yra“ apibrėžiantys kriterijai, išaiškinta, ar vien pragyvenimo laikotarpis ir pilietybės turėjimas tam tikrais atvejais yra pakankamas pagrindas konstatuojant integravimąsi valstybėje narėje, tiksliau išanalizuotas ir paaiškintas Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 5 straipsnio 3 punktas.

¹⁰⁵ Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

¹⁰⁶ Filetti, S. Malta. *The Conference "The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union"*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008, p. 301.

¹⁰⁷ Fichera, M., *supra* note 92, p. 252.

3.3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika dėl ne bis in idem principo

Mantello byloje¹⁰⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pirmą kartą nagrinėjo Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 3 straipsnio 2 punktą, kuris reglamentuoja privalomą išimtį iš abipusio pripažinimo principo, o būtent nurodo, kad vykdančiosios valstybės narės teisminė institucija atsisakytų vykdyti Europos arešto orderį, jei dėl nusikalstamos veikos, kurią apima Europos arešto orderis, jau yra priimtas galutinis sprendimas.¹⁰⁹ Nagrinėdamas minėtą straipsnį Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pirmą kartą išaiškino ne bis in idem principą Europos arešto orderio sistemoje, atskleidė, koks jo vaidmuo abipusio pripažinimo principo. Tačiau reikia nepamiršti, kad ne bis in idem principas ne pirmą kartą reglamentuojamas laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje. Jo taikymas jau anksčiau buvo numatytas Konvencijoje dėl Šengeno susitarimo.¹¹⁰ Taikant Konvenciją dėl Šengeno susitarimo susiformavo nemaža praktika dėl to, kas yra laikoma ta pačia nusikalstama veika, kas yra galutinis teismo sprendimas.

Dėl Mantello bylos buvo kreiptasi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą tuomet, kai asmuo Italijoje buvo nuteistas dėl nusikalstamos veikos, susijusios su kokainu. Po kurio laiko Italija paprašė perduoti tą patį asmenį pagal Europos arešto orderį, nes buvo norima vėl jį nubausti dėl nusikalstamos veikos, susijusios su kokainu. Todėl Teisingumo Teismo buvo prašoma išaiškinti Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 3 straipsnio 2 punktą.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, nagrinėdamas minėtame straipsnyje įtvirtintą sąvoką „ta pati veika“, nurodė, jog ji turi būti aiškinama taip, kaip aiškinama pagal Konvenciją dėl Šengeno susitarimo, kadangi šios Konvencijos ir Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio reglamentavimas ir tikslai yra vienodi; be to, šios sąvokos aiškinimas Europos Sąjungoje turi būti autonomiškas ir vienodas. Ta pati nusikalstama veika turi būti suprasta kaip apimanti vien materialinę nusikalstamų veikų pusę, kurią nusako konkrečiai ir neatsiejamai tarpusavyje susijusios aplinkybės, nepaisant teisinio šių nusikalstamų veikų kvalifikavimo ir saugomo teisinio intereso. Be to, Teisingumo Teismas sprendė, kas yra galutinis teismo sprendimas. Teisingumo Teismas konstatavo, kad galutinį sprendimą reikia suprasti kaip kelio tolesniam baudžiamajam persekiojimui užkirtimą arba galutinį kaltinamojo išteisinimą dėl

¹⁰⁸ Byla C-261/09, *Gaetano Mantello*[2010] ETA I-11477.

¹⁰⁹ Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

¹¹⁰ Konvencija 1985 m. birželio 14 d. dėl Šengeno susitarimo sudaryto tarp Beniliukso ekonominės sąjungos valstybių, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Prancūzijos Respublikos Vyriausybių dėl laipsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo įgyvendinimo. [1985] OL, L239/19.

kaltinamų nusikalstamų veikų. Galutinio sprendimo sąvoka nustatoma pagal valstybę narę, kurioje šis sprendimas buvo priimtas. Jei sprendimas vienoje valstybėje narėje neuždraudžia baudžiamojo persekiojimo, tai tas pats sprendimas turėtų būti gerbiamas kitoje valstybėje narėje ir turėtų leisti baudžiamąjį persekiojimą dėl tos pačios nusikalstamos veikos.

Kritikuotina tai, kad Teisingumo Teismas, priešingai negu Generalinis Advokatas,¹¹¹ nenagrinėjo valstybių narių argumentų dėl to, kad Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 3 straipsnio 2 punktą netaikomas, kai galutinis teismo sprendimas yra priimtas Europos arešto orderį išduodančiojoje valstybėje narėje. Teisingumo Teismas neužkirto kelio galimiems piktnaudžiavimams, nes, pavyzdžiui, pagal Danijos teisę minėtas straipsnis netaikomas tada, kai galutinis sprendimas yra priimtas Europos arešto orderį išduodančiojoje valstybėje narėje.¹¹²

Ne bis in idem principas yra reglamentuojamas 1957 metų Europos konvencijoje dėl ekstradicijos¹¹³, Tarptautinių pilietinių ir politinių teisių pakto 14 straipsnyje¹¹⁴. Šį principą yra nagrinėjęs ir Europos Žmogaus Teisių Teismas savo sprendimuose. Kadangi Europos Sąjungos valstybės narės buvo minėtos konvencijos ir yra minėto pakto šalys, todėl, jos pripažįsta ne bis in idem principą kaip tarptautinį. Kadangi ne bis in idem suprantamas kaip tarptautinis principas, vadinasi, jo turi laikytis visos Europos Sąjungos valstybės narės, nepaisant, kur galutinis sprendimas buvo priimtas. Be to, kai kuriose valstybėse narėse teisia teismas, bet dėl Europos arešto orderio išdavimo sprendimą priima kitos institucijos, todėl gali susidaryti situacijos, kai Europos arešto orderį išduodančios institucijos nežinos, ar siekiamas asmuo jau teistas dėl to paties nusikaltimo valstybėje narėje. Be to, Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 3 straipsnio 2 punkto lingvistinis aiškinimas parodo, jog jis taikomas ir Europos arešto orderį išduodančiajai valstybei nare: „... kurioje nors valstybėje narėje...“.¹¹⁵

Svarbus klausimas kyla dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nurodymo, jog vertinant nusikalstamų veikų tapatumą reikia vertinti jų materialinę išraišką, neatsižvelgiant į saugomą teisinį interesą. Taip paliekama galimybė asmenį persekioti du kartus. Pavyzdžiui, pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XVIII skyrių saugoma sveikata, o pagal XIX skyrių žmogus saugomas nuo veikų, pavojingų jo sveikatai ir gyvybei.¹¹⁶ Jei nebus atsižvelgiama į ginamą interesą, tai asmuo vienoje valstybėje narėje gali būti nubaustas už sveikatos sutrikdymą, o kitoje – dėl neteisėto aborto, nors iš esmės tai buvo ta pati nusikalstama veika:

¹¹¹Byla C-261/09, *Gaetano Mantello* [2010] *ETA I-11477*, Generalinio Advokato Yves Bot išvada.

¹¹² Vestergaard, J., *supra* note 35, p. 213.

¹¹³ Europos konvencija dėl ekstradicijos. *Valstybės žinios*. 1995, Nr.34-819.

¹¹⁴ Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr.77-3288.

¹¹⁵ Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr.89-2741.

buvo sutrikdyta moters sveikata darant neteisėtą abortą. Taip pat kritikuotina Generalinio Advokato nuomonė, jog subjektyvieji nusikalstamos veikos požymiai yra nereikšmingi.¹¹⁷ Pavyzdžiui, pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą inkriminuojant genocidą, svarbus nusikalstamos veikos subjektyvusis požymis – tikslas fiziškai sunaikinti dalį žmonių. Taigi nepaisant subjektyvių nusikalstamos veikos požymių galima pažeisti ne bis in idem principą ir žmogų už vieną nusikaltimą nubausti kaip už du, pavyzdžiui, genocidą ir žmogžudystę. Magistrinio darbo autorė nesutinka su Europos Sąjungos Teisingumo Teismu, jog vertinant, ar nusikalstamos veikos yra tapačios, nereikia atsižvelgti į jų kvalifikaciją. Administraciniai teisės pažeidimai priklauso administracinei teisei, jie yra lengvesni už baudžiamąsias veikas, už juos skiriamos švelnesnės bausmės, jie nesukuria žmogaus teistumo, saugo mažiau svarbias visuomenines vertybes, todėl, magistrinio darbo autorės nuomone, administraciniai pažeidimai negali būti vadinami tapačiomis veikomis baudžiamosioms veikoms.

Be to, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas iki galo neišaiškino, kaip reikia suprasti galutinį sprendimą. Jei vadovausimės principu, kad teisingumą vykdo teismas, kyla klausimas, ar prokurorų, ikiteisminių pareigūnų sprendimus, kai nutraukiamas, sustabdomas baudžiamasis persekiojimas, irgi reikia priskirti prie galutinio sprendimo. Pavyzdžiui, kyla dviprasmiška situacija, kai persekiojimas nutraukiamas dėl to, kad asmuo pagal nacionalinius įstatymus negali atsakyti dėl amžiaus. Tačiau ką daryti, kai valstybė narė, kuri siekia asmens pagal Europos arešto orderį, pagal savo nacionalinę teisę gali bausti asmenį už tą patį nusikaltimą, nes jo amžius tinkamas. Viena vertus, atsiranda galimybė pažeisti ne bis in idem principą, kita vertus, asmuo gali likti nenubaustas. Jeigu pritarsime, kad bylose Hüseyin Gözütok ir Klaus Brügge prokuroro paskirta bauda yra galutinis sprendimas,¹¹⁸ galima ginčytis, kad tokia bauda yra viena iš baudžiamąjo persekiojimo priemonių, pavyzdžiui, sulaikymas. Be to, kaip vertinti situaciją, kai atsiranda naujų aplinkybių, o asmuo jau buvo išteisintas dėl nusikalstamos veikos? Iš esmės asmuo du kartus patirtų tą patį baudžiamąjį persekiojimą.

Kyla klausimų ir dėl terminų „bausmė yra atlikta arba atliekama, arba nebegali būti atlikta.“ Ar prie tokios bausmės galima priskirti užstatą arba lygtinį paleidimą, kadangi minėti terminai parodo bausmės tęstinumą?

Reikia sutikti su Jannemieke Ouwerkerk, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas be reikalo neatkreipė dėmesio ir nepasisakė dėl Italijos nacionalinės teisės, kuri leidžia perkvalifikuoti nusikalstamą veiką ir iš naujo bausti asmenį.¹¹⁹ Tokiu būdu sudaroma galimybė persekioti ir bausti žmogų už tą patį nusikaltimą du kartus ir pažeisti ne bis in idem principą.

¹¹⁷Byla C-261/09, *Gaetano Mantello* [2010] *ETA I-11477*, Generalinio Advokato Yves Bot išvada.

¹¹⁸Sujungtos bylos C-187 ir 385/01 *Hüseyin Gözütok ir Klaus Brügge* [2003] *ETA I-1345*

¹¹⁹ Ouwerkerk, J. Case C-261/09, Criminal proceedings against Gaetano Mantello, Judgement of the Court of Justice (Grand Chamber) of 16 November 2010, nyr. *Common Market Law Review*. 2011, 48(5): 1699.

Panašią galimybę yra įtvirtinęs ir Olandijos Aukščiausiasis Teismas, kuris nurodė, kad galima aplinkybes perkvalifikuoti ir bausti asmenį kaip už kitą nusikalstamą veiką.¹²⁰ Tačiau iš esmės žmogus bus persekiojamas ir baudžiamas du kartus dėl tų pačių nusikaltimų. Toks valstybių narių požiūris prieštarauja suformuotai Europos Sąjungos Teisingumo Teismo tos pačios nusikalstamos veikos praktikai, kurioje minima, kad tapatinant nusikalstamas veikas nereikia atsižvelgti į jų kvalifikaciją ir saugomą interesą.

Be to, kyla klausimas, kodėl Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 2 punkte, 4 straipsnio 3 punkte, 4 straipsnio 5 punkte aprašytos situacijos patenka į neprivalomo Europos arešto orderio nevykdymo pagrindus. Juose atitinkamai kalbama apie asmenį, kuris yra patrauktas baudžiamojon atsakomybėn (4 straipsnio 2 punktas), atsisakyta patraukti dėl nusikalstamų veikų, dėl kurių išduotas Europos arešto orderis (4 straipsnio 3 punktas), priimtas galutinis teismo sprendimas dėl nusikalstamos veikos, dėl kurios išduotas Europos arešto orderis (4 straipsnio 5 punktas).¹²¹ Visais atvejais, kai bus vykdomas Europos arešto orderis, bus galimybė pažeisti ne bis in idem principą, nes asmuo bus persekiojamas ar net baudžiamas du kartus. Be to, nereikėtų pamiršti, jog Europos Sąjungos Teisingumo Teismas Hüseyin Gözütok ir Klaus Brügge bylose yra konstatavęs, kad valstybės narės pasitiki viena kitos baudžiamosios teisės sistemomis ir kad kiekviena sutinka su kitoje valstybėje narėje galiojančios baudžiamosios teisės taikymu, net jei taikant jos pačios teisę būtų priimamas kitoks sprendimas.¹²² Kitoks aiškinimas gali pakenkti laisvės, saugumo ir teisingumo erdvei, nes asmenys bijotų naudotis laisvo judėjimo ir įsisteigimo teise Europos Sąjungoje, kad nebūtų persekiojami ir baudžiami du kartus už tą pačią nusikalstamą veiką. Taip pat aptariant šią problemą reikia paminėti, kad apsauga nuo dvigubo baudžiamumo ir persekiojimo yra vienas iš pagrindinių Europos Sąjungos teisės principų ir dėl to priklauso pirminei Europos Sąjungos teisei. Ne bis in idem principas aprašytas Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 50 straipsnyje: „Niekas negali būti antrą kartą teisiamas ar baudžiamas už nusikalstamą veiką, dėl kurios Sąjungoje jis jau buvo galutinai išteisintas ar pripažintas kaltu pagal įstatymą.“¹²³ Todėl nurodytos galimos Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio išimtytys taikant ne bis in idem principą turėtų būti privalomos.

Taigi ateityje Teisingumo Teismą turėtų pasiekti prejudiciniai klausimai dėl subjektyvių veikų požymių taikant ne bis in idem principą, dėl dar tikslesnio galutinio sprendimo

¹²⁰ Van der Wilt, H., *supra* note 44, p. 310.

¹²¹ Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

¹²² Sąjungtos bylos C-187 ir 385/01 *Hüseyin Gözütok ir Klaus Brügge* [2003] ETA I-1345, punktas 33.

¹²³ Europos Sąjungos 2007 m. gruodžio 14 d. pagrindinių teisių chartija. [2007] OL, C303.

sąvokos išaiškinimo, dėl neprivalomų Europos arešto orderio nevykdymo pagrindų, susijusių su ne bis in idem principu.

3.4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika dėl teisės į teisingą bylos nagrinėjimą

Radu¹²⁴ ir Melloni¹²⁵ bylos sudaro Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką dėl teisės į teisingą bylos nagrinėjimą. Šios bylos ypatingos dėl to, kad jose buvo analizuojama principo į teisingą bylos nagrinėjimą reikšmė, taikymas, apimtis Europos arešto orderio instrumente, taip pat šio principo taikymas atsižvelgiant į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 53 straipsnį, kuris konstatuoja: „Jokia šios Chartijos nuostata negali būti aiškinama kaip ribojanti ar kitaip varžanti žmogaus teises ir pagrindines laisves, kurias atitinkamoje taikymo srityje pripažįsta Sąjungos teisė ir tarptautinė teisė bei tarptautiniai susitarimai, kurių šalys yra Sąjunga arba visos valstybės narės, įskaitant Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją, taip pat valstybių narių konstitucijas.“¹²⁶

Radu byloje buvo analizuojamas klausimas, ar vykdančioji valstybė narė gali atsisakyti vykdyti išduotą Europos arešto orderį dėl to, kad prašomas perduoti asmuo nebuvo išklaustas išduodančiojoje valstybėje narėje. Teisingumo Teismas aiškiai nurodė, jog negalima remtis tokiu pagrindu, nes jis nenumatytas Pagrindų sprendime dėl Europos arešto orderio. Taip pat nurodė, jog principas į teisingą bylos nagrinėjimą nėra pažeidžiamas, nes vykdančioji valstybė narė prieš perduodama asmenį išklauso jo argumentus.

Melloni byloje teisė į teisingą bylos nagrinėjimą buvo tiriama platesniame kontekste. Visų pirma Europos Sąjungos Teisingumo Teismas analizavo Europos Sąjungos Tarybos pamatų sprendimo 2009/299/TVR 4a straipsnį,¹²⁷ kuris pakeitė Pagrindų sprendimo dėl

¹²⁴ Byla C-396/11, *Ciprian Vasile Radu*[2013] OL, C282.

¹²⁵ Byla C-399/11, *Stefano Melloni prieš Ministerio Fiscal*[2013] OL, C290.

¹²⁶ Europos Sąjungos 2007 m. gruodžio 14 d. pagrindinių teisių chartija. [2007] OL, C303.

¹²⁷ Tarybos 2009 m. vasario 26 d. pamatinis sprendimas 2009/299/TVR iš dalies keičiantis Pamatinius sprendimus 2002/584/TVR, 2005/214/TVR, 2006/783/TVR, 2008/909/TVR ir 2008/947/TVR ir stiprinantis asmenų procesines teises bei skatinantis tarpusavio pripažinimo principo taikymą sprendimams, priimtiems atitinkamam asmeniui asmeniškai nedalyvavus teisiniame nagrinėjime. [2009] OL, L81/24.

Europos arešto orderio 5 straipsnio 1 dalį¹²⁸. Europos Sąjungos Tarybos pamatų sprendimo 2009/299/TVR 4a straipsnis patikslino, kada galima atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, jei asmuo nedalyvavo teisminiame nagrinėjime. Išanalizavęs minėtą straipsnį Europos Sąjungos Teisingumo Teismas konstatavo, kad sprendimo, priimto in absentia, dėl kurio išduotas Europos arešto orderis, negalima reikalauti peržiūrėti, jei prašomas asmuo buvo asmeniškai informuotas apie bylos nagrinėjimo laiką, vietą, jį gynė advokatas arba buvo pranešta, kad sprendimą galima skųsti arba bus dar galima apskųsti, kai asmuo bus perduotas išduodančiajai valstybei narei. Teisingumo Teismas taip pat patvirtino, jog nurodytose situacijose nėra pažeidžiamas Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis,¹²⁹ 48 straipsnio 2 dalis¹³⁰ ir tai suderinama su Europos Žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnio 1 ir 3 dalimis¹³¹. Visi šie straipsniai reglamentuoja teisę į teisingą bylos nagrinėjimą. Be to, Teisingumo Teismas tyrė, ar Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 53 straipsnis leidžia taikyti valstybėms narėms savo konstitucines nuostatas, kurios suteikia didesnę apsaugą nei Europos Sąjungos teisė, ir taip netaikyti Europos Sąjungos teisės normų. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas argumentavo, jog toks taikymas negalimas, nes šitaip būtų iškraipyta vienoda teisių apsauga, pažeistas abipusio pasitikėjimo principas, padarytas neigiamas poveikis Europos arešto orderio veiksmingumui.

Abu sprendimai turi kritikuotinų aspektų ir yra būtini išaiškinti.

Sprendimas Radu byloje kritikuotinas todėl, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas plačiau nenagrinėjo, ar galima remiantis pažeidimu dėl teisės į teisingą bylos nagrinėjimą kitose situacijose atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį.

Magistrinio darbo autorės nuomone, absoliutus preziumavimas, jog negalima atsisakyti vykdyti Europos arešto orderio dėl teisės į teisingą bylos nagrinėjimą pažeidimo yra kritikuotinas. Reikia prisiminti, jog Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 1 straipsnio 3 dalyje¹³² nurodyta, kad šis pagrindų sprendimas neturi įtakos pareigai gerbti pagrindines teises ir pagrindinius principus, įtvirtintus Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnyje¹³³. Der Grüne Punkt - Duales System Deutschland prieš Komisiją byloje¹³⁴ buvo nurodyta, jog teisę į teisingą bylos nagrinėjimą reikia suprasti kaip bendrąjį Bendrijos teisės principą. Minėtame Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio straipsnyje nurodoma, kad reikia gerbti Europos Sąjungos

¹²⁸Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

¹²⁹Europos Sąjungos 2007 m. gruodžio 14 d. pagrindinių teisių chartija. [2007] OL, C303.

¹³⁰*Ibid.*

¹³¹Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (adopted 4 November 1950, entered into force 3 September 1953). ETS 5; 213 UNTS 221 (ECHR).

¹³²Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

¹³³Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos [2012] OL, C326.

¹³⁴Byla C-385/07 P, *Der Grüne Punkt - Duales System Deutschland GmbH prieš Europos Bendrijų Komisiją*[2009] ETA I-6155.

teisėje įtvirtintas teisės ir principus, o tai reiškia, jog į šias teises ir principus galima atsižvelgti norint pagrįsti sprendimą dėl Europos arešto orderio nevykdymo. Be to, galėtume prisiminti Generalinio Advokato Pedro Cruz Villalon nuomonę I.B. byloje: „Manau, kad aiškinant pamatų sprendimo turinį ir tikslus reikia atsižvelgti į visus šiuo teisės aktu siekiamus tikslus. Kadangi abipusis pripažinimas yra priemonė, sustiprinanti saugumo, laisvės ir teisingumo erdvę, pagrindinių teisių ir laisvių apsauga yra būtina sąlyga, kad ši erdvė galėtų teisėtai egzistuoti ir vystytis“.¹³⁵ Svarbu atkreipti dėmesį ir į Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką. Pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 52 straipsnio 3 dalį „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamų teisių esmė ir taikymo sritis yra tokia, kaip nustatyta Konvencijoje.“¹³⁶ Vadinasi, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi remtis Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimais. Europos Žmogaus Teisių Teismas ne vienoje byloje pasisakė dėl Europos Žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnio, kuris įgyvendina teisę į teisingą bylos nagrinėjimą. Byloje Soering prieš Didžiąją Britaniją Europos Žmogaus Teisių Teismas išaiškino, jog sprendime dėl ekstradicijos išimtiniais atvejais galėtų būti keliamas klausimas, susijęs su Europos Žmogaus teisių konvencijos 6 straipsniu, jeigu būtų iš esmės atsisakyta besislapstančiam asmeniui užtikrinti bylos nagrinėjimą prašymą pateikusioje šalyje arba kiltų tokia grėsmė.¹³⁷ Bylos pavyzdį galime surasti ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje. Sujungtose bylose N. S. ir kt. buvo sprendžiama dėl asmens teisių įgyvendinant prieglobsčio prašytojų perdavimą iš vienos valstybės narės į kitą.¹³⁸ Prieglobsčių prašytojų perdavimo instrumentas remiasi abipusio pripažinimo principu. Šioje byloje Teisingumo Teismas nurodė, kad jei žmogus patirs nežmonišką arba žeminančią elgesį, jo perduoti negalima. Todėl paraleliai galima daryti išvadą, kad esminis pagrindinės teisės arba principo pažeidimas, tarp jų ir teisės į teisingą bylos nagrinėjimą, leidžia valstybei narei atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį.

Situacijai, kuri susiklostė Melloni byloje, nebuvo galima taikyti valstybėje narėje numatytos aukštesnės teisių apsaugos. Tačiau Teisingumo Teismas nurodė, jog „nacionalinėms valdžios ir teisminėms institucijoms leidžiama taikyti nacionalinius pagrindinių teisių apsaugos standartus, jeigu šis taikymas nepažeidžia Chartijoje numatyto apsaugos lygio [...] ir Sąjungos teisės viršenybės, vientisumo ir veiksmingumo“.¹³⁹ Dėl to kyla klausimas, kada vis dėlto galima taikyti nacionalines konstitucines nuostatas, o ne Europos Sąjungos teisę. Be to, kyla klausimas, ar Europos Sąjungos sutarties 4 straipsnio 2 dalis, kuri konstatuoja, kad „Sąjunga gerbia

¹³⁵ Byla C-306/09, I.B. [2010] ETA I-10341, Generalinio Advokato Pedro Cruz Villalon išvada, punktas 43.

¹³⁶ Europos Sąjungos 2007 m. gruodžio 14 d. pagrindinių teisių chartija. [2007] OL, C303.

¹³⁷ Soering v. the United Kingdom, judgment of 7 July 1989, Series A no. 161.

¹³⁸ Sujungtos bylos C-411 ir 493/10 N. S. prieš Secretary of State for the Home Department et M. E. ir kt. prieš Refugee Applications Commissioner ir Minister for Justice, Equality and Law Reform [2011] OL, C274, C13.

¹³⁹ Byla C-399/11, Stefano Melloni prieš Ministerio Fiscal [2013] OL, C290, punktas 60.

valstybių narių lygybę prieš Sutartis bei nacionalinį jų savitumą, neatsiejamą nuo pagrindinių politinių bei konstitucinių jų struktūrų, įskaitant regioninę ir vietos savivaldą¹⁴⁰ tiesiogiai suteikia teisę valstybėms narėms taikyti savo konstitucinėse normose įtvirtintus aukštesnius teisės apsaugos standartus ir ar Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nepažeidė minėto straipsnio.

Teisingumo Teismo praktika dėl to, kaip ir kada valstybės narės turi taikyti Europos Sąjungos pagrindines teises ir principus, yra gausi. Teisingumo Teismas yra pabrėžęs, jog valstybių narių teisiniai dokumentai, kai jie taikomi Europos Sąjungos teisės srityje, turi gerbti ir taikyti Europos Sąjungos pagrindinius principus, į kuriuos įeina ir pagrindinės teisės.¹⁴¹ Pirma, tokioms situacijoms priskiriami atvejai, kai valstybės narės Europos Sąjungoje veikia kaip jos atstovės įgyvendindamos ir taikydamos Europos Sąjungos teisę. Antra, kai valstybės narės nukrypsta nuo Europos Sąjungos teisės nuostatų (Schmidberger¹⁴², ERT¹⁴³ bylos).¹⁴⁴

Norint suprasti, kada galima taikyti konstitucines nuostatas, kurios suteikia didesnę teisių apsaugą nei Europos Sąjungos teisė, svarbu suvokti Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos taikymo sritį, kurią nustato jos 51 straipsnis: „[...] Chartijos nuostatos skirtos Sąjungos institucijoms, įstaigoms ir organams, tinkamai atsižvelgiant į subsidiarumo principą, bei valstybėms narėms tais atvejais, kai šios įgyvendina Sąjungos teisę. Todėl jie turi gerbti teises, laikytis principų ir juos taikyti pagal turimus atitinkamus įgaliojimus, nepažeisdami Sąjungos įgaliojimų, suteiktų jai Sutartimis, ribų.“¹⁴⁵. Skaitant pažodžiui atrodo, kad Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją valstybės narės turi taikyti tuomet, kai jos įgyvendina Europos Sąjungos teisę. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos taikymo sritis buvo nagrinėjama Åkerberg Fransson byloje¹⁴⁶. Šioje byloje Teisingumo Teismas akcentavo, kad Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija turi būti taikoma situacijoms, kurios patenka į Europos Sąjungos teisės sritį. Tačiau aiškiai nenurodė, kokios situacijos patenka į Europos Sąjungos teisės sritį. Nik de Boer savo straipsnyje nurodo, kad situacijos, kurios nepatenka į Europos Sąjungos teisės sritį, ir todėl valstybės narės galės taikyti savo konstitucines nuostatas yra dvi: 1. Situacijos, kai valstybės narės veiksmus nevisiškai apibrėžia Europos Sąjungos teisė; 2.

¹⁴⁰ Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos [2012] OL, C326.

¹⁴¹ Byla C-34/09, *Gerardo Ruiz Zambrano prieš Office national de l'emploi (ONEm)* [2011] ETA I-1177, Generalinės Advokatės Eleanor Sharpston išvada, punktas 156.

¹⁴² Byla C-112/00, *Eugen Schmidberger, Internationale Transporte und Planzüge prieš Republik Österreich* [2003] ETA I-5659.

¹⁴³ Case C-260/89, *Elliniki Radiophonia Tiléorassi AE and Panellinia Omospondia Syllogon Prossopikou vs Dimotiki Etairia Pliroforissis and Sotirios Kouvelas and Nicolaos Avdellas and others* [1991] ETA I-2925.

¹⁴⁴ De Boer, N. Case C-399/11, *Stefano Melloni v. Ministerio Fiscal*, Judgement of the Court (Grand Chamber) of 26 February 2013, nyr. *Common Market Law Review*. 2013, 50(4): 1094-1095.

¹⁴⁵ Europos Sąjungos 2007 m. gruodžio 14 d. pagrindinių teisių chartija. [2007] OL, C303.

¹⁴⁶ Byla C-617/10, *Åklagaren prieš Hans Åkerberg Fransson* [2013] OL, C72.

Situacijos, kurios yra panašaus tipo kaip situacija ERT byloje – nukrypimas nuo Europos Sąjungos teisės neturi pažeisti jos saugomų ir ginamų teisių, laisvių ir bendrųjų principų.¹⁴⁷

Ką reiškia Europos Sąjungos teisės viršenybė, jos veiksmingumas, yra gana aišku, bet kyla klausimas, kas yra Europos Sąjungos teisės vieningumas. Jau minėtasis Nik de Boer nurodo, kad valstybė narė galės taikyti savo konstitucines nuostatas tuomet, kai atitinkamas Europos Sąjungos teisinis dokumentas nereikalavo vienbalsiškumo jį priimant.¹⁴⁸

Nagrinėjant Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 53 straipsnį peršasi išvada, kad šis straipsnis labai panašus į Europos Žmogaus teisių konvencijos 53 straipsnį, pagal kurį Europos Žmogaus teisių konvencija nustato minimalią teisių apsaugą, o valstybės, konvencijos šalys, gali nustatyti didesnę jų apsaugą.¹⁴⁹ Tačiau Liisberg savo darbe nurodo, jog jokių būdu, nors straipsniai ir panašūs, jų turinio negalima suprasti vienodai, t.y., Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 53 straipsnio lyginti ir tapatinti su Europos Žmogaus teisių konvencijos minėtu straipsniu negalima. Pasak Liisberg, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje žodžiai „atitinkamoje taikymo srityje pripažįsta Europos Sąjungos teisę“ įterpti ne šiaip sau, o dėl to, kad Konvento sekretoriatas ir Teisinių reikalų komisija taip siekė, kad nebūtų pažeista Europos Sąjungos teisės viršenybė.¹⁵⁰

Toliau reikėtų panagrinėti Europos Sąjungos sutarties 4 straipsnio 2 dalį. Kyla klausimas, ar šia norma galima remtis ir remiantis nukrypti nuo Europos Sąjungos teisės taikymo, t.y., ar valstybė narė gali taikyti savo aukštesnius teisių apsaugos standartus.

Omega byloje Europos Sąjungos Teisingumo Teismas leido Vokietijai nukrypti nuo Europos Sąjungos teisės, kad būtų apgintas žmogaus orumo principas, įtvirtintas Vokietijos Konstitucijoje.¹⁵¹ Tačiau toks nukrypimas buvo Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pateisintas dėl to, kad žmogaus orumas yra vienas iš pagrindinių Europos Sąjungos teisės principų ir tokį nukrypimą galima pateisinti remiantis viešojo intereso pagrindais. Panašiai Teisingumo Teismas pasisakė ir Sayn – Wittgenstein byloje.¹⁵² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas leido Austrijai nukrypti nuo Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 18 straipsnio,¹⁵³ kuris draudžia diskriminaciją dėl pilietybės, nes toks nukrypimas leidžia užtikrinti Europos Sąjungos teisės lygybės principą ir tai pateisinama remiantis viešojo intereso pagrindais. Dėl

¹⁴⁷ De Boer, N., supra note 144, p. 1096.

¹⁴⁸ *Ibid.*

¹⁴⁹ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (adopted 4 November 1950, entered into force 3 September 1953). ETS 5; 213 UNTS 221 (ECHR).

¹⁵⁰ Bering Liisberg, J. Does the EU Charter of Fundamental Rights threaten the supremacy of Community law? *Common Market Law Review*. 2001, 38(5): 1181.

¹⁵¹ Byla C-36/02, Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH prieš Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bon [2004] ETA I-9609.

¹⁵² Byla C-208/09, *Ilonka Sayn-Wittgenstein prieš Landeshauptmann von Wien* [2010] ETA I-13693.

¹⁵³ Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos [2012] OL, C326.

nukrypimo nuo antrinės Europos Sąjungos teisės Teisingumo Teismas pasisakė *Michaniki* byloje¹⁵⁴. Šioje byloje nukrypimas buvo uždraustas.

Taigi galima padaryti išvadą, kad Europos Sąjungos sutarties 4 straipsnio 2 dalimi negalima tiesiogiai remtis norint nukrypti nuo Europos Sąjungos teisės ir taikyti nacionalines konstitucines nuostatas. Toks nukrypimas leidžiamas tik tada, jei juo apsaugomas Europos Sąjungos teisės principas ir tai pateisinama viešojo intereso pagrindais. Nukrypimas nuo antrinės Europos Sąjungos teisės išvis sunkiai pateisinamas, nes antrinė teisė yra tam tikru lygiu harmonizuota subalansuojant valstybių narių konstitucinius ir Europos Sąjungos teisės požiūrius ir vėliau subalansuotas požiūris neturėtų būti iškraipytas.¹⁵⁵

Vadinasi, ateityje Europos Sąjungos Teisingumo Teismą turėtų pasiekti klausimai dėl pagrindinių principų ir teisių vaidmens, taikant Europos arešto orderį, aiškaus nustatymo, kada valstybė narė gali taikyti savo aukštesnius teisių apsaugos standartus ir koks tikslus Europos Sąjungos Sutarties 4 straipsnio 2 dalies vaidmuo.

3.5. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika, kaip taikyti Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 27 ir 28 straipsnius

Dar viena Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos sritis yra susijusi su Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 27 straipsniu – specialiosios taisyklės, kuri suteikia galimybę patraukti baudžiamojon atsakomybėn už veikas, kurios nebuvo numatytos Europos arešto orderyje¹⁵⁶, ir 28 straipsniu, kuris glaudžiai susijęs su specialiąja taisykle, nes numato sąlygas dėl vėlesnio Europos arešto orderio¹⁵⁷. Teisingumo Teismas priėmė tris sprendimus nagrinėdamas *West*¹⁵⁸, *Leymann ir Pustovarov*¹⁵⁹, *F*¹⁶⁰ bylas.

¹⁵⁴ Byla C-213/07, *Michaniki AE prieš Ethniko Symvoulio Radiotileorasis ir Ypourgos Epikrateias* [2008] ETA I-9999.

¹⁵⁵ De Boer, N., *supra* note 144, p. 1099

¹⁵⁶ Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

¹⁵⁷ *Ibid.*

¹⁵⁸ Byla C-192/12 PPU, *Melvin West* [2012] OL, C184.

¹⁵⁹ Byla C-388/08 PPU, *Artur Leymann ir Aleksej Pustovarov* [2008] ETA I-8993.

¹⁶⁰ Byla C-168/13 PPU, *Jeremy F. prieš Premier ministre* [2013] OL, C156.

West byloje buvo nagrinėjami probleminiai klausimai dėl vėlesnio perdavimo, t.y., ką Europos arešto orderių grandinėje reikia laikyti vykdančiąja valstybe nare. Sudėtinga situacija kilo tuomet, kai Didžioji Britanija perdavė asmenį Vengrijai. Tuomet to paties asmens paprašė Suomija ir jis buvo perduotas laikantis Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 28 straipsnio 2 dalies – gautas Didžiosios Britanijos ir Vengrijos sutikimas. Tačiau keblumų kilo, kai dėl to paties asmens trečias Europos arešto orderis buvo išduotas Prancūzijoje, nes tapo neaišku, kurios valstybės narės turi pritarti asmens perdavimui, kitaip tariant, kurią valstybę narę, remiantis Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 28 straipsnio 2 dalimi, reikia laikyti vykdančiąja valstybe nare. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nurodė, jog vykdančiąja valstybe nare reikia laikyti tą valstybę, kuri paskutinė perdavė asmenį, nes priešingu atveju gali būti užvilktas procesas.

Leymann ir Pustovarov byla pasiekė Teisingumo Teismą tuomet, kai dėl poros asmenų buvo išduotas Europos arešto orderis dėl nusikalstamų veikų, susijusių su narkotine medžiaga amfetaminu. Bet perdavus jie buvo teisiami dėl nusikalstamų veikų, susijusių su neleistina medžiaga hašišu. Teisingumo Teismo buvo prašoma įvertinti, ar toks valstybės narės teismo veiksmas prieštaravo specialiajai taisyklei, įtvirtintai Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 27 straipsnyje, ir reikėjo vykdančiosios valstybės narės prašyti leidimo dėl persekiojimo. Teisingumo Teismas konstatavo, kad „siekiant nustatyti ir įvertinti, ar procesinis dokumentas lemia „kitos nusikalstamos veikos“, nei nurodytoji Europos arešto orderyje, atsiradimą, kad būtų galima nustatyti, ar būtinas sutikimas, reikia palyginti nusikalstamos veikos aprašymą Europos arešto orderyje ir vėlesniame dokumente“.¹⁶¹ Kitaip tariant, reikia atsižvelgti į veikų požymius. Laiko ir vietos aplinkybių pakeitimai leistini, jei jie nekeičia nusikalstamos veikos pobūdžio ir nelemia Europos arešto orderio nevykdymo pagrindų. Galiausiai Teisingumo Teismas konstatavo, kad nusikalstamos veikos, susijusios tiek su amfetaminu, tiek su hašišu, patenka į tą pačią sritį, todėl Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 27 straipsnio taikyti nereikia. Taip pat Teisingumo Teismas išskyrė Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 27 straipsnio 3 dalies c punktą, kuris nurodo, kad galima asmenį persekioti dėl kitos nusikalstamos veikos, kuri nebuvo nurodyta Europos arešto orderyje, jei baudžiamasis persekiojimas neriboja asmens laisvės¹⁶². Vadinasi, Teisingumo Teismas nurodė, kad išduodančioji valstybė narė neprivalo vykdančiosios valstybės narės prašyti sutikimo persekiojant asmenį dėl kitos nusikalstamos veikos nei buvo nurodyta Europos arešto orderyje, jei baudžiamąjį proceso metu nebuvo varžoma ar apribota asmens laisvė. Tačiau jei po baudžiamąjį persekiojimo yra priimamas nuosprendis, kuris apriboja asmens laisvę, dėl tokio

¹⁶¹Byla C-388/08 PPU, *Artur Leymann ir Aleksej Pustovarov* [2008] ETA I-8993, punktas 77.

¹⁶²Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

sprendimo vykdymo reikia gauti vykdančiosios valstybės narės sutikimą. Pagal Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 27 straipsnio 3 dalies c punktą laisvę galima apriboti tik tada, kai tai pateisina kitos priežastys, nurodytos ankstesniame Europos arešto orderyje.

F byloje buvo tiriama, ar asmuo gali apskųsti vėlesnį perdavimą arba baudžiamąjį persekiojimą ne pagal išduotą Europos arešto orderį. Teisingumo Teismo atsakymas buvo teigiamas. Jame pasakyta, jog neturėtų būti pažeisti terminai, nurodyti Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 17 straipsnyje.¹⁶³ Vadinasi, remiantis šiuo straipsniu sprendimas dėl vėlesnio perdavimo, baudžiamojo persekiojimo, kuris vykdomas ne pagal išduotą Europos arešto orderį, turi būti priimtas per šešiasdešimt dienų su galimybe terminą pratęsti dar trisdešimčiai dienų.

Sunku sutikti su Teisingumo Teismo sprendimu West byloje. Teisingumo Teismas per mažai nagrinėjo ryšį tarp Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 27 ir 28 straipsnio. Magistrinio darbo autorė visiškai sutinka ir siūlo taikyti Generalinio Advokato Pedro Cruz Villalon nuomonę, jog vykdančiąją valstybę narę reikia suprasti kaip pirmąją vykdančiąją valstybę narę.¹⁶⁴ Šiuo atveju vykdančioji valstybė narė yra Didžioji Britanija. Pagal Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 28 straipsnio 2 dalį vėlesnio perdavimo sutikimo, išskyrus nurodytas išimtis, reikia prašyti vykdančiosios valstybės narės. Tarp išimčių paminėtas specialiosios taisyklės atsisakymas. Specialioji taisyklės gali atsisakyti arba perduodamas asmuo, arba vykdančioji valstybė narė. Specialiosios taisyklės atsisakymas parodo, kad asmuo iš vykdančiosios valstybės narės jurisdikcijos visiškai ir absoliučiai pereina į prašančiosios valstybės narės jurisdikciją. Vadinasi, priešingu atveju asmuo pasilieka vykdančiosios valstybės narės jurisdikcijoje. Kadangi West byloje pirmoji vykdančioji valstybė narė neatsisakė specialiosios taisyklės, to nepadarė ir Europos arešto orderyje nurodytas asmuo, sutikimą dėl vėlesnių perdavimų gali duoti tik pirmoji vykdančioji valstybė narė. Priešingu atveju yra pažeidžiamas sisteminis Europos arešto orderio taikymas bei teleologinis Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 28 straipsnio supratimas. Be to, iš bylos aplinkybių aiškiai matyti, jog asmuo glaudžiais ryšiais susijęs su pirmąją vykdančiąją valstybę narę – yra jos pilietis, todėl irgi būtų logiška manyti, jog asmens likimą turėtų spręsti pirmoji vykdančioji valstybė narė, nes geriausiai atsižvelgtų į jo interesus, tuo labiau, kad vėlesnis jo perdavimas paskutinei prašančiajai valstybei narei ne vieną kartą buvo atmestas. Ir tai, kad, pasak Teisingumo Teismo, pirmoji vykdančioji valstybė narė, perduodama asmenį pirmosioms dviem prašančiosioms

¹⁶³Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

¹⁶⁴Byla C-192/12 PPU, *Melvin West* [2012] OL, C184, Generalinio Advokato Pedro Cruz Villalon išvada.

valstybėms narėms netaikė Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 3, 4, 5 straipsnių,¹⁶⁵ kurie numato privalomas ir neprivalomas išimtis dėl Europos arešto vykdymo, nereiškia, kad to būtinai netaikys ir paskutiniajai valstybei narei, tuo labiau žinant, kad sprendimas, kuriuo remiantis išduotas Europos arešto orderis, priimtas in absentia.

Nors Teisingumo Teismas paminėjo Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 28 straipsnio 2 dalyje minimas išimtis, tačiau jų neaiškino plačiau. Kyla klausimas, kaip suprasti minėto straipsnio 2 dalies a punktą: „[...] asmuo, kuris yra perduotas išduodančiajai valstybei narei remiantis Europos arešto orderiu, gali būti perduotas be vykdančiosios valstybės narės sutikimo kuriai nors kitai [...] valstybei narei, remiantis Europos arešto orderiu, išduotu dėl bet kokios nusikalstamos veikos, padarytos prieš asmens perdavimą, jei prašomas perduoti asmuo, turėjęs galimybę išvykti iš valstybės narės, kuriai jis buvo perduotas, teritorijos, to nepadarė per 45 dienas nuo jo galutinio paleidimo dienos...“¹⁶⁶, t.y., ką reiškia teiginys „turėjo galimybę“. Kadangi ši dalis perimta iš Europos konvencijos dėl ekstradicijos,¹⁶⁷ galime pasiremti aiškinimu iš ten, nes toks aiškinimas tikrai nepakenks Europos arešto orderio esmei. Sąvoką „turėjo galimybę“ reikėtų suprasti kaip buvimą laisvu ir kaip turėjimą realias galimybes išvykti iš valstybės, pavyzdžiui, būti sveikam, turėti pakankamai lėšų išvykti.¹⁶⁸

Taip pat kyla klausimas dėl sąvokos „galutinis paleidimas“ reikšmės. Šiuo klausimu yra keletas mokslininkų pasiūlymų. Vieni sako, jog prie tokios situacijos priskiriami atvejai, kai asmeniui nebegresia suėmimas. Kiti teigia, jog tai paleidimas iš kalėjimo ir nevaržoma teisė judėti. Tačiau labiausiai reikėtų sutikti su tais mokslininkais, kurie teigia, jog galutinis paleidimas yra tuomet, kai žmogus yra teisiškai tuo įsitikinęs – žmogus gali laisvai palikti valstybę ir jokie tiesioginiai ar netiesioginiai apribojimai iš bausmės nekylo; dėl to lygtinis paleidimas, jeigu jis neleidžia palikti valstybės, nebūtų laikomas galutiniu paleidimu.¹⁶⁹

Kritikuotinas Teisingumo Teismo sprendimas Leymann ir Pustavarov byloje. Įsivaizduokime situaciją, kad asmuo iš Olandijos perduodamas kitai valstybei narei dėl žmogžudystės. Tačiau vėliau prašančioji valstybė narė nusprendžia, jog asmenį persekios dėl eutanazijos, kuri pagal Olandijos teisę nebaudžiama. Išduodančioji valstybė narė, remdamasi Teisingumo Teismo sprendimu Leymann ir Pustavarov byloje, nuspręs, kad specialiosios taisyklės taikyti nereikia, nes palyginusi nusikalstamų veikų požymius konstatuos, kad

¹⁶⁵Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

¹⁶⁶*Ibid.*

¹⁶⁷Europos konvencija dėl ekstradicijos. *Valstybės žinios*. 1995, Nr.34-819.

¹⁶⁸ Extradition European standards. Explanatory notes on the Council of Europe convention and protocols and minimum standards protecting persons subject to transnational criminal proceedings. Council of Europe Publishing. 2006, p. 34 –35// <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/pc-oc/978-92-8716076-8.pdf> ; prisijungimo laikas: 2013-12-12.

¹⁶⁹*Ibid*, p. 35.

nusikalstamos veikos pobūdis nesikeičia. Tokiu atveju gali būti pažeistas teisėtų asmens lūkesčių, teisingumo principas, nes jei eutanazija buvo atlikta Olandijoje, asmuo buvo įsitikinęs, kad nepažeidžia įstatymų. Be to, išduodančioji valstybė narė individualiai vertintų Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 3, 4 ir 5 straipsnius, nors pagal minėtus straipsnius tokia pareiga priklauso vykdančiajai valstybei narei. Gali susidaryti situacija, jog išduodančioji valstybė narė, gerai neišmananti vykdančiosios valstybės narės teisės, persekios asmenį, nors jis pagal savo amžių negali atsakyti vykdančiojoje valstybėje narėje, jo nusikaltimas nėra nusikalstama veika pagal vykdančiosios valstybės narės įstatymus, asmuo jau yra patrauktas baudžiamajon atsakomybėn vykdančiojoje valstybėje narėje dėl tos pačios veikos arba ta pati valstybė narė nusprendė netraukti asmens baudžiamajon atsakomybėn ir pan. Be to, reikėtų nepamiršti, jog galimas ir Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 17 straipsnio pažeidimas. Pagal šio straipsnio 2 dalį asmuo gali sutikti būti perduotas. Asmens sutikimas parodo, jog jis sutinka su jam keliamais kaltinimais, nusikalstamos veikos požymiais, nurodytais Europos arešto orderyje ir sutinka būti teisiamas ar persekiojamas būtent dėl tos nusikalstamos veikos. Vienas iš nusikalstamos veikos požymių, kad ir neesminių, pakeitimas gali lemti tai, kad asmuo nebūtų sutikęs su perdavimu ir pateikęs dėl to aiškius įrodymus.

Taigi, magistrinio darbo autorės nuomone, išduodančioji valstybė narė pakitus net menkiausiems požymiams, nurodytiems Europos arešto orderyje, turėtų iš naujo kreiptis į vykdančiąją valstybę narę klausdama dėl naujo baudžiamąjį persekiojimo. Tik tokiu būdu būtų galima apginti žmogaus teises ir garantuoti, jog baudžiamasis persekiojimas vykdomas teisėtai ir pagrįstai.

Be to, Teisingumo Teismas aiškiai neišanalizavo Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 27 straipsnio 2 dalies teiginio „[...] perduotam asmeniui negali būti iškelta baudžiamoji atsakomybė, jis negali būti nuteistas ir jam negali būti atimta laisvė už kitą nusikalstamą veiką, t. y., ne tą nusikalstamą veiką, dėl kurios jis yra perduotas, padarytą prieš jo perdavimą.“¹⁷⁰, o būtent, ką reiškia „negali būti iškelta baudžiamoji atsakomybė“. Šis klausimas apsiriboja nusikaltimais, kurie buvo padaryti prieš asmens perdavimą. Vadinasi, kalbama apie kitus nusikaltimus, kurie nebuvo įtraukti į Europos arešto orderį. Todėl kyla klausimas, ar įsipareigojimas nekelti baudžiamosios atsakomybės reiškia, jog reikia nutraukti jau pradėtus baudžiamuosius procesus. Tačiau sprendžiant pagal Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 27 straipsnio 4 dalį, kurioje nurodyta, kad norint gauti vykdančiosios valstybės narės sutikimą dėl kito baudžiamąjį persekiojimo reikia pateikti tam tikrus dokumentus¹⁷¹, prašančioji valstybė narė gali inicijuoti ir tęsti baudžiamąjį persekiojimą norėdama gauti vykdančiosios

¹⁷⁰Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

¹⁷¹*Ibid.*

valstybės narės sutikimą. Antra vertus, kyla klausimas, ar tai nepažeidžia specialiosios taisyklės saugomų interesų – žmogaus teisių. Tačiau šiuo atžvilgiu reikia sutikti, jog specialioji taisyklė nesaugo žmogaus teisių ir laisvių, o tai daro kiekviena valstybė narė atskirai laikydamasi Europos Sąjungos teisės ir savo teisės.

Kalbant apie sprendimą F byloje, kyla klausimas, ar Teisingumo Teismas ne per plačiai interpretavo Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 27 straipsnio 4 dalį ir 28 straipsnio 3 dalies c punktą. Šiuose straipsniuose aiškiai nurodytas 30 dienų terminas, nedarant nuorodos į Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 17 straipsnį, todėl, magistrinio darbo autorės nuomone, nesvarbu, ar sprendimas dėl vėlesnio perdavimo ar kito baudžiamojo persekiojimo buvo apskūstas ar ne, reikia vadovautis 30 dienų terminu.

Taigi ateityje Europos Sąjungos Teisingumo Teismą turėtų pasiekti nauji prejudiciniai klausimai dėl tikslaus Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 27 straipsnio 2 dalies, 28 straipsnio 2 dalies a punkto išaiškinimo, taip pat siekiant išsiaiškinti, ar diskrecija, suteikta išduodančiajai valstybei narei pagal Leymann ir Pustovarov bylą vertinti nusikalstamų veikų tapatumą ir spręsti dėl specialiosios taisyklės taikymo, nepažeidžia teisėtų lūkesčių ir teisingumo principų.

3.6. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika dėl pereinamojo laikotarpio nuostatos

Paskutinė Teisingumo Teismo praktika yra susijusi su Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 32 straipsniu – pereinamojo laikotarpio nuostata, kuri numato sąlygas, kada ir kaip galima taikyti ekstradiciją¹⁷², o ne Pagrindų sprendimą dėl Europos arešto orderio, ir 31 straipsniu, kuris reglamentuoja Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio ryšius su kitais teisės dokumentais¹⁷³.

¹⁷²Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190

¹⁷³*Ibid.*

Prejudiciniai klausimai Santesteban Goiochea byloje¹⁷⁴ Teisingumo Teismą pasiekė tuomet, kai Ispanija net tris kartus Prancūzijos prašė išduoti asmenį pagal skirtingus teisinius instrumentus. Pirmas prašymas buvo pateiktas pagal Europos konvenciją dėl ekstradicijos,¹⁷⁵ tačiau buvo atmestas, nes Prancūzijoje prašyme nurodytam nusikaltimui dėl baudžiamojo persekiojimo buvo taikomas senaties terminas. Antrą kartą asmenį buvo paprašyta išduoti pagal Europos arešto orderį, tačiau ir šio prašymo nebuvo galima įvykdyti, nes Prancūzija nusikaltimams, padarytiems iki 1993 metų lapkričio 1 dienos, taikė ekstradicijos sistemą. Galiausiai asmuo buvo perduotas pagal 1996 metų Konvenciją dėl ekstradicijos tarp Europos Sąjungos valstybių narių.¹⁷⁶

Teisingumo Teismas turėjo išanalizuoti ir pateikti atsakymus, ar Ispanija galėjo remtis 1996 metų Konvencija dėl ekstradicijos tarp Europos Sąjungos valstybių narių, nes nepadarė tokio pranešimo pagal Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 31 straipsnio 2 dalį, taip pat ar Prancūzija galėjo vadovautis minėta Konvencija, jei Konvencija šioje valstybėje buvo taikoma tik po 2004 metų sausio 1 dienos.

Dėl Ispanijos Teisingumo Teismas nurodė, jog pagal Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 31 straipsnio 2 dalį valstybės narės gali ir toliau taikyti galiojusius dvišalius arba daugiašalius susitarimus arba priimti naujus, jei tokie susitarimai išplečia Europos arešto orderio tikslus ir dar labiau supaprastina asmenų perdavimą. Tačiau, pasak Teisingumo Teismo, ši nuostata netaikoma 1996 metų Konvencijai dėl ekstradicijos tarp Europos Sąjungos valstybių narių, nes Europos arešto orderis ją panaikina. Kadangi Europos arešto orderis netaikomas vykdančiosios valstybės narės, reikia taikyti kurią nors kitą ekstradicijos sistemą.

Dėl Prancūzijos situacijos Teisingumo Teismas pasisakė aiškiai ir trumpai, jog Prancūzija gali taikyti 1996 metų Konvenciją dėl ekstradicijos tarp Europos Sąjungos valstybių narių, net jei ji įsigaliojo jos teisėje po 2004 metų sausio 1 dienos, nes baudžiamojo proceso normos gali galioti atgaline data.

Ši Teisingumo Teismo praktika, atrodo, yra mažiausiai kritikuotina. Tačiau esminė kritika kyla kalbant apie ne bis in idem principą.

Magistrinio darbo autorės nuomone, Teisingumo Teismas leido pažeisti ne bis in idem principą. Šiuo atveju reikia prisiminti Gasparini bylą¹⁷⁷, kur buvo nuspręsta, jog vienoje valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas netraukti baudžiamajon atsakomybėn dėl senaties galioja ir kitoje valstybėje narėje. Gali būti daroma pastaba, kad toks suvokimas netaikomas situacijai, susidariusiai analizuojamoje byloje, kai pagal Europos konvenciją dėl ekstradicijos

¹⁷⁴Byla C-296/08 PPU, *Ignacio Pedro Santesteban Goicochea* [2008] ETA I-6307.

¹⁷⁵Europos konvencija dėl ekstradicijos. *Valstybės žinios*. 1995, Nr.34-819.

¹⁷⁶Europos Sąjungos 1996 m. spalio 23 d. konvencija dėl ekstradicijos tarp valstybių narių. [1996] OL, C313.

¹⁷⁷Byla C-467/04, *Giuseppe Francesco Gasparini ir kt.* [2006] ETA I-9199.

prašymas dėl asmens perdavimo buvo atmestas remiantis senatimi, o taikant 1996 metų Konvenciją dėl ekstradicijos tarp Europos Sąjungos valstybių narių prašymui buvo pritarta, nes Gasparini byloje ne bis in idem buvo analizuojamas remiantis Konvencija dėl Šengeno susitarimo.¹⁷⁸ Tačiau nereikia pamiršti, jog ne bis in idem principas yra tarptautinis ir jo interpretavimas Konvencijos dėl Šengeno susitarimo bylose vėliau buvo pritaikytas ir Europos arešto orderio instrumentui. Todėl galima padaryti išvadą, kad Gasparini byla turėjo būti pritaikyta analizuojamoje situacijoje ir asmuo neturėjo būti perduotas pagal 1996 metų Konvenciją dėl ekstradicijos tarp Europos Sąjungos valstybių narių. Reikia priminti, kad ne bis in idem apima tris sąlygas: ta pati nusikalstama veika, tas pats asmuo, tas pats saugomas teisinis interesas. Taip yra ir šioje byloje. Be to, reikia turėti omenyje vėliau priimtą Mantello sprendimą, kur, Generalinės Advokatės nuomone, buvo logiškai nurodyta, jog ne bis in idem taikomas tiek prašančiosios, tiek vykdančiosios valstybės narės sprendimams.¹⁷⁹ Taigi ateityje, kilus panašiai situacijai kaip Santesteban Goicoechea byloje, Teisingumo Teismas turėtų konstatuoti, jog antrasis perdavimas negalimas.

Reikia sutikti su viena iš Europos komisarių Viviane Reding ir mūsų buvusiu Teisingumo ministru Remigijumi Šimašiumi, jog pereinamojo laikotarpio Europos arešto orderio nuostatą iš vis reikėtų panaikinti, tuo labiau, kad ji taikoma tik keturiose valstybėse narėse – Prancūzijoje, Italijoje, Austrijoje, Liuksemburge, tam, kad nepasikartotų skaudi patirtis kaip M. Golovatovo¹⁸⁰ atžvilgiu.

Taigi ateityje Teisingumo Teismą gali pasiekti prejudiciniai klausimai dėl pereinamojo laikotarpio nuostatos: ar nepažeidžiamas ne bis in idem principas, kai asmuo neperduodamas dėl senaties, tačiau vėliau pritaikius kitą teisinį dokumentą asmens perdavimas yra galimas.

¹⁷⁸Konvencija 1985 m. birželio 14 d. dėl Šengeno susitarimo sudaryto tarp Beniliukso ekonominės sąjungos valstybių, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Prancūzijos Respublikos Vyriausybės dėl laipsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo įgyvendinimo. [1985] OL, L 239/19.

¹⁷⁹Byla C-261/09, *Gaetano Mantello* [2010] ETA I-11477, Generalinio Advokato Yves Bot išvada.

¹⁸⁰Kritikuotina situacija kilo tuomet, kai Lietuva sužinojusi, kad Austrijoje lankosi M. Golovatovas, išdavė dėl jo Europos arešto orderį. Tačiau Austrija jį sulaikiusi labai greitai paleido. Argumentų buvo įvairių. Vieni politikai teigė, kad Austrija patyrė didelį spaudimą iš Rusijos. Pati Austrija nurodė, jog Lietuva pateikė nepakankamai informacijos ir, be to, M. Golovatovas perdavimas buvo siekiamas dėl 1993 metų sausio 13 –tosios įvykių, o Austrija yra padariusi išlygą, kad nusikaltimams, padarytiems iki Europos arešto orderio instrumento įsigaliojimo, ji taikys ekstradicijos sistemą.

IŠVADOS

1. Europos arešto orderis buvo priimtas dėl ekstradicijos trūkumų: ilgai užtrunkančio įtariamų ar kaltinamų asmenų perdavimo, didelių išlaidų asmenų perdavimo vykdymui, politizuotos sistemos, piliečių ir politinių kalinių neperdavimo. Tačiau Europos arešto orderis nėra revoliucija teisinėje sistemoje, tai tik ekstradicijos evoliucija, kadangi išlaikė ekstradicijos tikslą – perduoti kaltinamą arba nuteistą asmenį kitos valstybės valdžios institucijoms, kad jis būtų nuteistas arba kad atliktų jam paskirtą bausmę, bet įdiegė ir naujoves – abipusio pripažinimo principą, vykdomosios valdžios įtakos pašalinimą perduodant kaltinamus ar įtariamus asmenis, dvigubo baudžiamumo principo panaikinimą kai kurioms nusikalstamoms veikoms, taip pat panaikintas draudimas perduoti savo piliečius, nustatyti griežti terminai, garantijos, specialioji taisyklė.

2. Europos Sąjungos valstybėms narėms įgyvendinus Europos arešto orderio instrumentą savo nacionalinėje teisėje, galima pastebėti šiokių tokių nukrypimų nuo Europos arešto orderio reguliavimo: vykdomosios valdžios įtakos išlaikymas perduodant kaltinamus ar įtariamus asmenis, draudimas perduoti savo piliečius. Piliečių perdavimas pagal Europos arešto orderį buvo analizuojamas Europos Sąjungos valstybių narių nacionaliniuose teismuose. Nacionalinių teismų sprendimus galima suskirstyti į dvi grupes: į tuos, kurie išreiškė palankumą Europos Sąjungos teisei nutardami pakeisti ar priderinti nacionalinius įstatymus, kurie perkėlė Europos arešto orderio instrumentą į nacionalinę teisę Europos Sąjungos teisės naudai; ir į tuos, kuriais buvo pripažinta konstitucinių įstatymų viršenybė ir pakeisti nacionaliniai įstatymai, perkeliančys Europos arešto orderio instrumentą į nacionalinę teisę taip, kad piliečių perdavimas būtų negalimas.

3. Primygtinis dvigubo baudžiamumo principo netaikymas 32 nusikalstamoms veikoms gali pažeisti balansą tarp teisingumo, saugumo, žmogaus teisių ir laisvių. Be to, dėl skirtingų bausmių dydžio nustatymo vienodoms nusikalstamoms veikoms, kurios patenka į 32 nusikalstamų veikų sąrašą, asmenys gali atsidurti skirtingose padėtyse, o tai pateisinti objektyviai nebūtų galima.

4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas savo praktikoje dėl Europos arešto orderio neprivalomo nevykdymo pagrindo, kuris leidžia vykdančiajai valstybei narei vykdyti bausmę, kuri išduodančiosios valstybės narės buvo paskirta vykdančiosios valstybės narės piliečiui, gyventojui ar joje esančiam asmeniui, nepakankamai išaiškino „buvimo“ sąvoką. Toks „buvimo“ sąvokos išaiškinimas palieka kiekvienai valstybei narei šios sąvokos vertinimą, kuris gali būti per platus ar per siauras. Be to, vykdančiosioms valstybėms narėms palikta galimybė apriboti situacijas, kai vykdančioji valstybė narė galėtų atsisakyti perduoti asmenį, gali sukurti skirtingą minėto Europos arešto orderio neprivalomo nevykdymo pagrindo taikymo praktiką, o tai pakenks abipusio pripažinimo principui. Taip pat negalima pateisinti absoliutaus piliečių neišdavimo. Taip pat bausmės vykdymas vykdančioje valstybėje narėje gali privesti prie kurioziškų situacijų. Europos arešto orderio nuostata, kuri leidžia vykdančiajai valstybei narei reikalauti, kad jos pilietis ar gyventojas, apklaustas išduodančiojoje valstybėje narėje, būtų gražintas į ją, turi apimti ir vykdančiojoje valstybėje narėje esančius asmenis.

5. Ne bis in idem principas, kuris draudžia perduoti asmenį pagal Europos arešto orderį, jei už tą pačią nusikalstamą veiką jau yra priimtas galutinis sprendimas ir bausmė yra atliekama, atlikta arba nebegali būti atlikta, galutinį sprendimą reikia suprasti tiek kaip sprendimą, priimtą vykdančiosios valstybės narės, tiek kaip sprendimą, priimtą išduodančiosios valstybės narės. Be to, vertinant nusikalstamų veikų tapatumą reikia vertinti ne tik jų materialinę išraišką, bet ir įstatymo saugomą teisinį interesą, subjektyviuosius nusikalstamų veikų požymius, nusikalstamų veikų kvalifikaciją. Valstybių narių nusikalstamų veikų perkvalifikavimas ir naujas baudimas už jas pažeidžia ne bis in idem principą. Europos arešto orderio neprivalomi nevykdymo pagrindai: asmuo patrauktas už tą pačią nusikalstamą veiką vykdančiojoje valstybėje narėje, vykdančiosios valstybės teisminės institucijos jau buvo nusprendusios netraukti asmens baudžiamojon atsakomybėn dėl tos pačios nusikalstamos veikos, dėl tos pačios nusikalstamos veikos trečiojoje valstybėje priimtas galutinis sprendimas asmens atžvilgiu, turėtų būti privalomi Europos arešto orderio nevykdymo pagrindai.

6. Esminis pagrindinės teisės arba principo pažeidimas, tarp jų ir teisės į teisingą bylos nagrinėjimą, leidžia valstybei narei atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį. Be to, Europos Sąjungos valstybės narės gali taikyti savo konstitucinę teisių apsaugą tuomet, kai valstybės narės veiksmus nevisiškai apibrėžia Europos Sąjungos teisė; kitomis aplinkybėmis nukrypimas nuo Europos Sąjungos teisės neturi pažeisti jos saugomų ir ginamų teisių, laisvių ir bendrųjų principų. Europos Sąjungos sutarties 4 straipsnio 2 dalimi, kurioje įtvirtinta, kad

Europos Sąjunga gerbia valstybių narių nacionalinį savitumą, negalima tiesiogiai remtis norint nukrypti nuo Europos Sąjungos teisės ir taikyti nacionalines konstitucines nuostatas.

7. Vykdančiąja valstybe nare, kuri turi duoti sutikimą dėl vėlesnio perdavimo, reikia laikyti pirmąją vykdančiąją valstybę narę, nebent valstybė narė ar asmuo atsisakė specialiosios taisyklės. Be to, išduodančioji valstybė narė pakitus net menkiausiems nusikalstamos veikos požymiams, nurodytiems Europos arešto orderyje, turėtų iš naujo kreiptis į vykdančiąją valstybę narę klausdama dėl naujo baudžiamojo persekiojimo. Taip pat nepaisant, ar sprendimas dėl vėlesnio perdavimo, kito baudžiamojo persekiojimo buvo apskūstas, ar ne, jis turėtų būti priimtas per 30 dienų terminą, negalima vadovautis terminais, kurie skirti priimti sprendimams dėl Europos arešto orderio vykdymo.

8. Atsisakius perduoti asmenį pagal Europos konvenciją dėl ekstradicijos dėl senaties termino, tačiau vėliau asmenį perdavus pagal kitą teisinį dokumentą, yra pažeidžiamas ne bis in idem principas.

REKOMENDACIJOS

1.Rekomenduojama dvigubo baudžiamumo principą taikyti visoms nusikalstamoms veikoms, žinant, jog baudžiamoji teisė yra išimtinai valstybės narės reikalas, arba bent jau minimaliai aprašyti, nurodyti gaires, požymius, sudėtį nusikalstamų veikų, kurioms panaikintas dvigubas baudžiamumas. Taigi arba reikėtų panaikinti Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio 2 straipsnio 2 dalį, arba ją praplėsti įtvirtinant nusikalstamų veikų apibrėžimus Europos Sąjungos lygiu.

2.Rekomenduojama panaikinti pereinamojo laikotarpio Europos arešto orderio nuostatą, tuo labiau, kad ji taikoma tik keturiose valstybėse narėse – Prancūzijoje, Italijoje, Austrijoje, Liuksemburge, tam, kad nepasikartotų situacija kaip M. Golovatovu atveju, kai asmuo išvengė teisingumo. Be to, nereikia pamiršti, jog Europos arešto orderio tikslas – panaikinti ekstradiciją, o tokiu būdu sudaroma galimybė taikyti stipriai kritikuojamą sistemą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Monografijos ir straipsnių rinkiniai

1. Mikelėnas, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001.
2. Vėgėlė, I. *Europos Sąjungos teisė. Vidaus rinkos laisvės, konkurencija ir teisės derinimas*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2011.

Straipsniai iš knygų, mokslo darbų rinkinių ir konferencijų medžiagos

1. Bard, K. Hungary. *The Conference “The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union”*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 280–287.
2. Bard, K. The EAW and the Hungarian Constitution. *The Conference “The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union”*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 25–28.
3. Bereikienė, D.; Gudynas, K. Žmogaus teisių pažeidimo grėsmės taikant Europos arešto orderį. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*. Kaunas, 2012, p. 64–78.
4. Bereikienė, D.; Vašcova, Ž. Proporcingumo principo reikšmė Europos arešto orderio taikymo kontekste. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*. Kaunas, 2012, p. 79–92.
5. Filetti, S. Malta. *The Conference “The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union”*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008, p. 300–306.
6. Kapardis, A. The European Arrest Warrant (EAW) in Cyprus and Constitutional Concerns. *The Conference “The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union”*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 12–24.
7. Kloučková, S. Problems with EAW implementation and practice in the Czech Republic. *The Conference “The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union”*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 68–74.
8. Lahti, R.; Kiriakos, S. Finland. *The Conference “The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union”*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 233–243.

9. Mickevičius, D. Lithuania. *The Conference "The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union"*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 288–299.
10. Sinn, A.; Worner, L. The German perspective. *The Conference "The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union"*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 28–34.
11. Šugman, K. Slovenian. *The Conference "The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union"*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 333–353.
12. Švedas, G. Europos Sąjungos baudžiamosios teisės tendencijos ir perspektyvos. *Teisė besikeičiančioje Europoje. Liber Amicorum Pranas Kūris*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008, p. 811–829.
13. Van der Wilt, H. The Netherlands. *The Conference "The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union"*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 307–318.
14. Vestergaard, J. Denmark and the implementation of the EAW Framework Decision. *The Conference "The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union"*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008, p. 47–54.
15. Vestergaard, J. Denmark. *The Conference "The European Arrest Warrant and its Implementation in the Member States of the European Union"*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2008 p. 189–232.

Moksliniai straipsniai

1. Bering Liisberg, J. Does the EU Charter of Fundamental Rights threaten the supremacy of Community law? *Common Market Law Review*. 2001, 38(5): 1171–1191.
2. Cloots, E. Germs of Pluralist Judicial Adjudication: Advocaten voor de Wereld and Other References from the Belgian Constitutional Court. *Common Market Law Review*. 2010, 47(3): 645–672.
3. Čepas, A. Europos arešto orderis: pirmieji Europos Sąjungos baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso teisės žingsniai Lietuvoje. *Teisės problemos*. 2003, 3(41): 97–113.
4. De Boer, N. Case C – 399/11, Stefano Melloni V. Ministerio Fiscal, Judgement of the Court (Grand Chamber) of 26 February 2013, nyr. *Common Market Law Review*. 2013, 50(4): 1083–1103.
5. Deen – Racsmany, Z. Modernizing the Nationality Exception: Is the Non-extradition of Residents a Better Rule? *Nordic Journal of International Law*. 2006, 75(1): 29–61.

6. Deen – Racsmany, Z.; Blekxtoon, R. The Decline of the Nationality Exception in European Extradition? *European Journal of Crime, Criminal Law & Criminal Justice*. 2005, 13(3): 317–363.
7. Fichera, M. The European Arrest Warrant and the Sovereign State: A Marriage of Convenience? *European Law Journal*. 2009, 15(1): 70–97.
8. Fichera, M. Case C–66/08, Proceedings concerning Szymon Kozłowski, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 17 July 2008, nyr. *Common Market Law Review*. 2009, 46(1): 241–254.
9. Geyer, F. European Arrest Warrant, Court of Justice of European Communities, Judgment of 3 May 2007, Case C-303/05. *European Constitutional Law Review*. 2008, 4(1): 149–161.
10. Herlin-Karnel, E. European Arrest Warrant Cases and the Principles of Non-discrimination and EU Citizenship. *The Modern Law Review*. 2010, 73(5): 824–835.
11. Janssens, C. Case C-303/05, Advocaten voor de Wereld VZW v. Leden van de Ministerraad. *The Columbia Journal of European Law*. 2007-2008, 14(1): 169–187.
12. Jassens, C. Case C-123/08, Dominic Wolzenburg, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 6 October 2009, not yet reported. *Common Market Law Review*. 2010, 47(3) : 831–845.
13. Konstadinides, T. The Perils of the `Europeanisation` of Extradition Procedures in the EU Mutuality, Fundamental Rights and Constitutional Quarantees. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*. 2007, 14(2): 179–200.
14. Lazowski, A. Poland: Constitutional Tribunal on the Surrender of Polish Citizens under the European Arrest Warrant. Decision of 27 April 2005. *European Constitutional Law Review*. 2005, 1(3): 569–581.
15. Mackarel, M. The European Arrest Warrant – the Early Years: Implementing and Using the Warrant. *European Journal of Crime, Criminal Law & Criminal Justice*. 2007, 15(1): 37–65.
16. Mann, G. J. The European Arrest warrant: a Short-lived Mechanism for Extradition? *Syracuse Journal of International Law & Commerce*. 2007, 34(2): 715–740.
17. Marguery, T. EU Citizenship and European Arrest Warrant: The Same Rights for All? *International and European Enviromental Law*. 2011, 27(73): 84–91.
18. Miettinen, S. Onward Transfer Under the European Arrest Warrant: Is the EU Moving Towards the Free Movement of Prisoners? *New Journal of European Criminal Law*. 2013, 4(1-2): 99–119.
19. Ouwkerk, J. Case C-261/09, Criminal proceedings against Gaetano Mantello, Judgement of the Court of Justice (Grand Chamber) of 16 November 2010, nyr. *Common Market Law Review*. 2011, 48(5): 1687–1701.
20. Plachta, M. European Arrest Warrant: Revolution in Extradition? *European Journal of Crime, Criminal Law & Criminal Justice*. 2003, 11(2): 178–194.

21. Jurka, R. European arrest warrant: some questions on legal interpretation and application. *Jurisprudencija*. 2011, 18(1): 327–343.
22. Sanger, A. Force of Circumstance: The European Arrest Warrant and Human Rights. *Democracy and Security*. 2010, 6(1): 17–51.
23. Sarmiento, D. European Union: The European Arrest Warrant and the quest for constitutional coherence. *International Journal of Constitutional Law*. 2008, 6(1): 171–183.
24. Švedas, G. Kai kurios asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį baudžiamajam persekiojimui teorinės ir praktinės problemos. *Teisė*. 2008, 66(1): 62–74.
25. Torres Pérez, A. Spanish Constitutional Court, Constitutional Dialogue on the European Arrest Warrant: The Spanish Constitutional Court Knocking on Luxembourg's Door; Spanish Constitutional Court, Order of 9 June 2011, ATC 86/2011. *European Constitutional Law Review*. 2012, 8(1): 105–127.
26. Vervaele, J. A. E. The transnational ne bis in idem principle in the EU Mutual recognition and equivalent protection of human rights. *Utrecht Law Review*. 2005, 1(2): 100–118.

Elektroniniai leidiniai

1. Extradition European standards. Explanatory notes on the Council of Europe convention and protocols and minimum standards protecting persons subject to transnational criminal proceedings. Council of Europe Publishing. 2006, p. 34–35// <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/pc-oc/978-92-8716076-8.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-12-12.
2. Gay, C. The European Arrest Warrant and its application by the Member States.// http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:MbnCFEq1wTsJ:scholar.google.com/+The+European+Arrest+Warrant+and+its+application+by+the+Member+States&hl=lt&as_sdt=0,5&as_vis=1. ; prisijungimo laikas 2013-12-07.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr.89-2741.
2. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas dėl Europos arešto orderio išdavimo ir asmens perėmimo pagal Europos arešto orderį taisyklių patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2004, Nr.134-4886.

Tarptautinės sutartys

1. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (adopted 4 November 1950, entered into force 3 September 1953). ETS 5; 213 UNTS 221 (ECHR).
2. Europos konvencija dėl ekstradicijos. *Valstybės žinios*. 1995, Nr.34-819.
3. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr.77-3288.

Europos Sąjungos teisės aktai

1. Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 29 d. direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB [2004] OL, L158/77.
2. Europos Sąjungos 1996 m. spalio 23 d. konvencija dėl ekstradicijos tarp valstybių narių. [1996] OL, C313.
3. Europos Sąjungos 1995 m. kovo 30 d. konvencija dėl supaprastintos ekstradicijos tvarkos tarp Europos Sąjungos valstybių narių. [1995] OL, C78.
4. Europos Sąjungos 2007 m. gruodžio 14 d. pagrindinių teisių chartija. [2007] OL, C303.
5. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos [2012] OL, C326.
6. Europos Vadovų Tarybos 1999 m. spalio 15 d.–16 d. Taperės išvados// http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm# ; prisijungimo laikas: 2013-12-05.
7. Konvencija 1985 m. birželio 14 d. dėl Šengeno susitarimo, sudaryto tarp Benilukso ekonominės sąjungos valstybių, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Prancūzijos Respublikos Vyriausybių dėl laipsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo įgyvendinimo. [1985] OL, L239/19.
8. Tarybos 2009 m. vasario 26 d. pamatinis sprendimas 2009/299/TVR, iš dalies keičiantis Pamatinius sprendimus 2002/584/TVR, 2005/214/TVR, 2006/783/TVR, 2008/909/TVR ir 2008/947/TVR ir stiprinantis asmenų procesines teises bei skatinantis tarpusavio pripažinimo principo taikymą sprendimams, priimtiems atitinkamam asmeniui asmeniškai nedalyvavus teisiniame nagrinėjime. [2009] OL, L81/24.
9. Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. [2002] OL, L190.

Europos Žmogaus Teisių Teismo Teismo praktika

1. Soering v. the United Kingdom, judgment of 7 July 1989, Series A no. 161.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai

1. Byla C-303/05, *Advocaten voor de Wereld VZW prieš Leden van de Ministerraad* [2007] ETA I-3633.
2. Byla C-617/10, *Åklagaren prieš Hans Åkerberg Fransson* [2013] OL, C72.
3. Byla C-388/08 PPU, *Artur Leymann ir Aleksei Pustovarov* [2008] ETA I-8993.
4. Byla C-145/09, *Badeno -Viurtembergo federalinė žemė prieš Panagiotis Tsakouridis* [2010] ETA I-11979.
5. Byla C-396/11, *Ciprian Vasile Radu* [2013] OL, C282.
6. Byla C-385/07 P, *Der Grüne Punkt - Duales System Deutschland GmbH prieš Europos Bendrijų Komisiją* [2009] ETA I-6155.
7. Byla C-123/08, *Dominic Wolzenburg* [2009] ETA I-9621.
8. Case C-260/89, *Elliniki Radiophonia Tiléorassi AE and Panellinia Omospondia Syllogon Prossopikou vs Dimotiki Etairia Pliroforissis and Sotirios Kouvelas and Nicolaos Avdellas and others* [1991] ETA I-2925.
9. Byla C-112/00, *Eugen Schmidberger, Internationale Transporte und Planzüge prieš Republik Österreich* [2003] ETA I-5659.
10. Byla C-261/09, *Gaetano Mantello* [2010] ETA I-11477
11. Byla C-467/04, *Giuseppe Francesco Gasparini ir kt.* [2006] ETA I-9199.
12. Sujungtos bylos C-187 ir 385/01 *Hüseyin Gözütok ir Klaus Brügge* [2003] ETA I-1345.
13. Byla C-306/09, *I.B.* [2010] ETA I-10341.
14. Byla C-296/08 PPU, *Ignacio Pedro Santesteban Goicoechea* [2008] ETA I-6307.
15. Byla C-208/09, *Ilonka Sayn-Wittgenstein prieš Landeshauptmann von Wien* [2010] ETA I-13693.
16. Byla C-158/07, *Jacqueline Förster prieš Hoofddirectie van de Informatie Beheer Groep* [2008] ETA I-8507.
17. Byla C-168/13 PPU, *Jeremy F. prieš Premier ministre* [2013] OL, C156.
18. Byla C-42/11, *João Pedro Lopes Da Silva Jorge* [2012] OL, C103.
19. Byla C-168/08, *Laszlo Hadadi (Hadady) prieš Csilla Marta Mesko, épouse Hadadi (Hadady)* [2009] ETA I-6871.
20. Byla C-192/12 PPU, *Melvin West* [2012] OL, C184.
21. Byla C-213/07, *Michaniki AE prieš Ethniko Symvoulío Radiotileorasis ir Ypourgos Epikrateias* [2008] ETA I-9999.
22. Sujungtos bylos C-411 ir 493/10 *N. S. prieš Secretary of State for the Home Department et M. E. ir kt. prieš Refugee Applications Commissioner ir Minister for Justice, Equality and Law Reform* [2011] OL, C274, C13.

23. Byla C-36/02, *Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH prieš Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn* [2004] ETA I-9609.
24. Byla C-348/09, *P. I. prieš Oberbürgermeisterin der Stadt Remscheid* [2012] OL C282
25. Byla C-162/09, *Secretary of State for Work and Pensions prieš Taous Lassal* [2010] ETA I-9217.
26. Byla C-399/11, *Stefano Melloni prieš Ministerio Fiscal* [2013] OL, C290.
27. Byla C-66/08, *Szymon Kozłowski* [2008] ETA I-6041.
28. Case 41/74, *Van Duyn prieš Home Office* [1974] ECR 1337.
29. Byla C-399/11 *Stefano Melloni prieš Ministerio Fiscal* [2013] OL, C290.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Generalinių Advokatų išvados

1. Byla C-303/05, *Advocaten voor de Wereld VZW prieš Leden van de Ministerraad* [2007] ETA I-3633, Generalinio Advokato Damaso Ruiz – Jarabo Colomer išvada.
2. Byla C-123/08, *Dominic Wolzenburg* [2009] ETA I-9621, Generalinio Advokato Yves Bot išvada.
3. Byla C-261/09, *Gaetano Mantello* [2010] ETA I-11477, Generalinio Advokato Yves Bot išvada.
4. Byla C-34/09, *Gerardo Ruiz Zambrano prieš Office national de l'emploi (ONEm)* [2011] ETA I-1177, Generalinės Advokatės Eleanor Sharpston išvada.
5. Byla C-306/09, *I.B.* [2010] ETA I-10341, Generalinio Advokato Pedro Cruz Villalon išvada.
6. Byla C-192/12 PPU, *Melvin West* [2012] OL, C184, Generalinio Advokato Pedro Cruz Villalon išvada.

SANTRAUKA

Nusikaltimo samprata žinoma nuo seniausių laikų. Geopolitiškai plečiantis pasauliui, didėjant valstybių skaičiui, populiacijai, nusikaltimus užkardyti pavienėse valstybėse tapo vis sunkiau. Todėl šalys sudarydavo tarpusavio pagalbos, ekstradicijos sutartis. Tačiau Europos Sąjungos valstybės narės pamatė, kad ekstradicijos sistema turi daug trūkumų: ilgas kaltinamojo arba įtariamojo asmens perdavimo periodas, sistema buvo sutelkta politikų rankose, neišduodami piliečiai, politiniai kaliniai. Todėl Europos Sąjungoje buvo priimtas Europos Sąjungos Tarybos pagrindų sprendimas dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. Įgyvendindama šį instrumentą kiekviena valstybė narė skirtingai suprato jo reglamentavimą, todėl vis daugiau bylų dėl Europos arešto orderio pasiekė Europos Sąjungos Teisingumo Teismą.

Šiame magistro baigiamajame darbe tiriamas Europos arešto orderio instrumentas, analizuojama, kokios Europos arešto orderio nuostatos kelia Europos Sąjungos valstybių narių pasipriešinimą, kaip šias valstybių narių nacionalinių teismų identifikuotas problemas savo praktikoje išsprendė Europos Sąjungos Teisingumo Teismas.

Pirmoje dalyje pateikiama Europos arešto orderio instrumento samprata, atsiradimo priežastys, skirtumai nuo ekstradicijos, aptariama, kaip tam tikros Europos arešto orderio naujovės buvo įgyvendintos valstybėse narėse, pateikiama įgyvendintų naujovių nacionalinėje teisėje kritika.

Antroje dalyje analizuojami atskirų Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinių teismų sprendimai, kurie identifikuoja Europos arešto orderio instrumento įgyvendinimo problemas.

Trečioje dalyje analizuojama, kaip Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinių teismų identifikuotas problemas išsprendė Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai yra suskirstyti į šešias grupes: *ne bis in idem* principas, dvigubo baudžiamumo panaikinimas, specialioji taisyklė, pereinamoji nuostata, išimtytys dėl savo piliečių ir (ne)nuolatinių gyventojų perdavimo, teisė į teisingą bylos nagrinėjimą. Analizuojama, kaip evoliucionavo Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika dėl Europos arešto orderio, ar ši evoliucija nuosekli, kokia yra dabartinė praktika dėl tam tikrų klausimų, kokios spragos išlikusios, kodėl jos kritikuotinos ir kokių probleminių klausimų dėl Europos arešto orderio galima tikėtis ateityje.

Ketvirtoje dalyje pateikiamos rekomendacijos ir išvados.

Reikšminiai žodžiai: Europos Sąjungos Tarybos pagrindų sprendimas dėl Europos arešto orderio, Europos arešto orderis, abipusio pripažinimo principas, dvigubo baudžiamumo principas, kategorijos „yra“, „pilietis“, „gyventojas“, integracija, ne bis in idem principas, teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, specialioji taisyklė, pereinamojo laikotarpio nuostata.

SUMMARY

The concept of crime is known since long – ago. Countries were not able to prevent crimes by national means because of geopolitical expansion of the world, formation of new states, population growth. Consequently, the European Union member states contracted treaties on mutual legal assistance, extradition treaties. However, the European Union member states saw that the extradition system has a lot of disadvantages: the time taken by national authorities to execute extradition requests was very long, too strong power of the executive, the prohibition to extradite political prisoners, citizens. Therefore, the European Union adopted Council framework decision on the European arrest warrant and the surrender procedures between member states. Many European Union member states had different understanding of provisions of the European arrest warrant, when it was implementing in national law, so more and more cases on the European arrest warrant reached the European Court of Justice.

This master's thesis examines European arrest warrant, which provisions of the European arrest warrant raised the resistance in the European Union member states and how the European Court of Justice solved these problems, which were identified by national courts.

In the first part the concept of the European arrest warrant, causes of its origin, differences between an extradition and the European arrest warrant are presented. Hereinafter the master's thesis discusses how the European Union member states implemented some innovations of the European arrest warrant, why such an implementation must be criticised.

In the second part decisions of national courts, which identified problems of the implementation of the European arrest warrant instrument, are analyzed.

In the third part the master's thesis analyzes how the European Court of Justice solved problems, which were identified by national courts. Decisions of the European Court of Justice are divided into six groups: the ne bis in idem principle, the abolition of the double criminality, speciality rule, transitional provision, exceptions concerning the surrender of citizens (non)resident. The master's thesis analyzes how the practice on the European arrest warrant of the European Court of Justice evolved, is this evolution consistent, what the practice on the European arrest warrant of the Court of Justice is now, which breaches are left, why these breaches must be criticised and which questions should reach the European Court of Justice in the future.

Key words: Council framework decision on the European arrest warrant and the surrender procedures between member states, the European arrest warrant, the principle of mutual recognition, the principle of double criminality, categories „is staying“, „resident“, „citizen“, integration, the ne bis in idem principle, the right to a fair trial, speciality rule, transitional provision.